

Är blod verkligen tjockare än vatten?

Olika perspektiv på familjehemsplacerade
barns kontakt med biologiska föräldrar

Av Casper Krönlein och Milje Wiik

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan
Kandidatuppsats (SOPA63)

Handledare: Maria Bangura
Arvidsson

Abstract

Title: Is blood really thicker than water?

Author: Casper Krönlein and Milje Wiik

Supervisor: Maria Bangura Arvidsson

The aim within the Swedish welfare system is that a child in foster care should maintain a strong relationship with their biological parents throughout the placement, with the intention of a reunion with the biological family. There is no time limit set on reunion and there is no permanency planning. Several scientists even argue that contact between children and their biological parents is essential for the child's development of identity. At the same time other scientists questioned this and argue that if the contact are going to be for the child's best, it has to be free from problems and take place in a regular basis. Otherwise they claim that no contact with biological parents can be better for the child than some contact that is characterized by problem.

Our intention with this paper was to examine how three different parties – foster children, foster homes and social services – reason about the need children in foster care might have of their biological parents. The research is operated through qualitative methods, by semi-structured interviews. The empiric is then analyzed with the assistance from social constructivism and discourses. However our study demonstrates that there is a big difference on how the different parties reason about the importance of contact with biological parents and the child's best. The social services advocates that contact between foster children and biological parents must be adhered, while the foster children and the foster homes reason in a way that the contact between the children and their biological parents *can* be good for the child, although the contact have to be from the child's perspective. As mention before the aim within the Swedish welfare system is a reunion, although previous research and the professionals we have been in contact with claims the opposite and points out that a reunion is very uncommon.

Key words: Foster child, foster home, parental contact, biological parents, the child's right, reunion, psychological discourse, legal discourse.

Innehållsförteckning

Förord	5
1. Inledning.....	6
1.1 Problemformulering.....	6
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar.....	7
1.4 Avgränsning samt val av perspektiv.....	8
2. Bakgrund	8
2.1 Familjehemsvård.....	8
2.2 Olika placeringsanledningar	8
2.3 Barnets bästa	9
2.3.1 I barnkonventionen	9
2.3.2 I svensk lag.....	10
3. Metod.....	11
3.1 Metodval	11
3.2 Datainsamling.....	12
3.2.1 Intervjudeltagare	12
3.2.2 Bortfall	13
3.3 Val av analysmetod	13
3.4 Metodens förtjänster och begränsningar.....	14
3.5 Tillförlitlighet, trovärdighet och generaliserbarhet.....	14
3.6 Etiska överväganden	16
3.7 Arbetsfördelning.....	17
4. Tidigare forskning om familjehem	17
4.1 Litteratursökning.....	17

4.2 Allmänt om den inhämtade forskningen.....	17
4.3 Kontakt med biologisk förälder	19
4.4 Barnens rätt till sina föräldrar eller tvärtom?.....	23
4.5 Kontakt med socialtjänst.....	25
5. Teoretiska utgångspunkter	27
5.1 En socialkonstruktivistisk ram.....	27
5.1.2 Diskurser som styr handlandet.....	29
5.2 Analytiska begrepp	29
5.2.1 Diskursdefinition.....	30
6. Resultat/analys.....	31
6.1 Intervjupersonerna.....	31
6.2 Nya riktlinjer.....	31
6.3 Vikten av kontakt med biologiska föräldrar.....	32
6.3.1 En diskursiv kamp	32
6.3.2 En stark föräldrarätt – men vem lyssnar på barnen?.....	35
6.3.3 Kontakt med biologiska föräldrar – en naturlig drift?	36
6.4 Upplevt stöd för att upprätthålla kontakten med biologiska föräldrar.....	40
6.5 Återförening eller vårdnadsöverflytt	44
6.6 Reflektion kring varför socialtjänsten lägger stor vikt vid kontakt	47
7. Slutdiskussion.....	48
8. Referenslista	52
Bilagor	56
Bilaga 1 – Informationsblad till de som intervjuats.....	56
Bilaga 2 – Intervjuguider till informanter.....	58

Förord

Intresset för uppsatsämnet väcktes vid diskussion författarna emellan då en av författarnas familj för närvarande är familjehem. Förkunskapen på området är dock begränsad då författaren ifråga inte har bott hemma under den aktuella perioden.

Vi vill tacka de personer som delat med sig av sina erfarenheter och på så vis gjort denna uppsats möjlig. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Maria Bangura Arvidsson som har funnits där och väglett oss under arbetets gång.

Casper Krönlein och Milje Wiik, 2013

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Den 1 november 2011 var 12215 barn och unga placerade i familjehem – vilket för tidpunkten för undersökningen utgjorde den vanligaste placeringsformen (Socialstyrelsen 2012a, s.26). Intentionen inom den svenska sociallagstiftningen är att, i största möjliga mån, få barn som är placerade utanför sin familj att återförenas med sin biologiska familj när vården uppnått önskat resultat (Prop 1979/80:1 s.501). Denna princip gällande återförening med föräldrar är aktuell än idag – med ett mål att så långt det är möjligt arbeta för att skapa förutsättningar för att barnet under trygga förutsättningar skall kunna återvända till sin biologiska familj (Socialstyrelsen 2012b, s.43). Riktas fokus istället till 6 kap 1 § Socialtjänstlagen 2001:453 (SoL) framgår det att det är barnets bästa som skall beaktas i beslut som rör dem. Detta är något som Gunvor Andersson (1998, s.3) problematiserar när hon ifrågasätter vad som egentligen är att betrakta som barnens bästa – att under placering främja en nära kontakt till de biologiska föräldrarna med mål att barnen skall flytta tillbaka när tillfälle ges, eller om det är en bättre långsiktig lösning för barnen att arbeta för stabilitet och trygghet i familjehemmet. Det råder en allmän konsensus inom svensk forskning att kontakt mellan familjehemsplacerade barn och de biologiska föräldrarna är något bra och eftersträvansvärt – oavsett om en återförening kommer komma till stånd eller om barnen uttrycker en ovilja till kontakt (Höjer 2001, s.21). Även annan tidigare forskning berör denna diskussion gällande om kontakt är att betrakta som något nyttigt för barnet eller om det rent av är att betrakta som något skadligt. Gränsen däremellan verkar vara hårfin och argument som lyfts fram är att kontakt är bra – så länge det inte är skadligt för barnet (Triseliotis, Borland & Hill 2000, s. 125). Men vad som är att betrakta som skadligt för barnet är situationsbundet och det är svårt att få fram ett allmängiltigt svar. Så problemet kvarstår – är kontakt med biologisk förälder bra eller inte? Resultat från tidigare forskning påvisar att det allmänt går som sämst för de barn som har ”some contact” med sina biologiska föräldrar under placeringstiden samt att det i vissa fall är bättre att inte ha någon kontakt alls än att ha en problemfylld kontakt (McWey, Acock & Porter 2010, s.1343; Meyers, Farmer & Libscombe 2006, s.558).

I föräldrabalken 1949:381 (FB) framgår det att det kan bli aktuellt med en vårdnadsöverflytt till familjehemmet i de fall där barnet har stadgat sig och det anses förenligt med barnets bästa (6 kap. 8 § FB). En reglering av detta infördes i 6 kap. 8 § SoL samt 13 § fjärde stycket i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga 1990:52 (LVU) den 1 juli 2003; nämligen att socialnämnden skall undersöka om vårdnaden för barn som varit placerade i tre år i samma familjehem borde flyttas över i enighet med 6 kap 8 § FB (Socialstyrelsen 2006, s. 10). Så frågan kvarstår – vad är barnets bästa? Detta regleras varken i SoL, LVU eller Barnkonvention men tas upp i förarbetet till de nya bestämmelserna i SoL (Prop. 2012/13:10 s. 36) där regeringen påtalar att barnets bästa måste ske i en process med flera steg – där vetenskap och beprövad erfarenhet utgör en byggsten, och ett inhämtat utlåtande från anhöriga och yrkespersoner utgör den andra. Tills sist skall det beaktas vad barnet själv uttrycker (ibid. s.36). En viktig aspekt som betonas i förarbetet är att vid en intressekonflikt mellan den vuxne och barnet är det barnets perspektiv som skall tas i beaktning (ibid.). Men hur det konkretiseras i verkligheten – när såväl svensk som internationell forskning samt svensk lagstiftning påtalar att kontakt i det stora hela är bra och är något som skall eftersträvas – är något som vi ämnar att undersöka genom att ta del av några personers erfarenhet av den svenska familjehemsvården.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka vad tre olika parter – familjehem, familjehemssekretare samt personer med erfarenhet av att växa upp i familjehem – uppfattar som familjehemsplacerade barns bästa vid kontakt med biologisk förälder samt deras respektive uppfattning kring återföreningsprincipen.

1.3 Frågeställningar

- Hur resonerar de olika parterna kring barnets bästa utifrån familjehemsplacerade barns kontakt med sina biologiska föräldrar?
- Hur beskrivs kontakten mellan barn, familjehem samt biologiska föräldrar?
- I vilken utsträckning anses barnen komma till tals gällande sin egen vilja att ha kontakt respektive inte ha kontakt med sina biologiska föräldrar?

1.4 Avgränsning samt val av perspektiv

Vi har valt att avgränsa oss till hur de olika parterna resonerar kring kontakten med de biologiska föräldrarna, för att fånga upp deras erfarenheter kring detta faktum. Då lagstiftningen förespråkar en dubbelhet – att å ena sidan ständigt arbeta för att en återförening skall bli verkligt och att å andra sidan låta barnen själva uttrycka sin vilja gällande kontakt eller inte kontakt med biologiska föräldrar – ansåg vi detta område vara intressant för oss att fördjupa oss i. För oss lät detta som en svår balansgång, kontakten skall finnas *men* barnets vilja skall ha en reell inverkan på beslut som rör dem. Andra intressanta aspekter som tyvärr har fått strykas på grund av studiens storlek är till exempel bakomliggande faktorer till varför familjehem blir familjehem, men även andra aspekter som till exempel hur det är att växa upp som biologiskt barn i en familj som är familjehem. Med barn åsyftas personer under 18 år (1 kap. § 2 SoL 3 st).

2. Bakgrund

2.1 Familjehemsvård

Den vanligaste placeringen för barn och unga är familjehem – den 1 november 2011 hade 67 %, av de barn och unga som var placerade, familjehem som insats (Socialstyrelsen 2012b, s. 25). Med familjehem avses, enligt 3 kap 2 § Socialtjänst förordningen (SoF), ”ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet *inte* [egen kursivering] bedrivs yrkesmässigt”. Beträffande yrkesmässigt utvecklar Socialstyrelsen (2012b, s.25) detta begrepp och påtalar att det innebär en verksamhet som bedrivs i kontinuerligt förvärvssyfte.

2.2 Olika placeringsanledningar

Placering utanför det egna hemmet för barn sker antingen på frivillig basis, med stöd av SoL, eller genom tvångsinsatser – då med stöd av LVU (Mattsson 2006, s.94). För att en placering ska kunna ske genom SoL krävs samförstånd med vårdnadshavarna, och ett samförstånd med barnet om denne har fyllt 15 år (ibid.). Det innebär att om vårdnadshavarna eller den unge, som har fyllt 15 år, motsätter sig den vård som socialnämnde presenterar är LVU möjlig att tillämpa (Socialstyrelsen 2012a, s.7).

2.3 Barnets bästa

Som framkommit i inledningen är barnets bästa svårt att definiera. För att förtydliga vad som tillskrivs begreppet ”barnets bästa” kommer här nedan att redogöras för vad som tas upp i svensk lag och i barnkonventionen.

2.3.1 I barnkonventionen

År 1990 ratificerade Sverige barnkonventionen – vilket har lett till att flera lagändringar har gjorts i Sverige i syfte att stärka barnets ställning (Prop. 2012/13:10, s.27). Barnkonventionen verkar för att utgöra ett samhälleligt barnperspektiv (Socialstyrelsen 2012c, s.19). Barnperspektivet handlar i sig om att vid beslut eller åtgärder rörande barn ha som utgångspunkt att barnen i alla sammanhang är fullvärdiga medborgare och att de skall bemötas med respekt (Prop. 2012/13:10, s.27). Utgångspunkten inom barnkonventionen är att barnen skall betraktas som ett subjekt och en aktör med såväl egna behov som intressen (Mattsson 2006, s.21).

I artikel 3 i den svenska översättningen av Barnkonventionen framgår det att barnets bästa skall komma i *främsta* rummet vid alla beslut som rör barnet. Schiratzki (2006, s.28) problematiserar dock denna översättning, då det i originaltext enbart står att barnets bästa skall vara ”a primary consideration” och inte ”the primary consideration”. Som beskrivs i inledningen tas det i prop. (2012/13:10 s.36) upp att det är flera faktorer som spelar in vid bedömning som berör barn – nämligen vetenskap, beprövad erfarenhet, utlåtande från professionella och anhöriga samt i enighet med artikel 12 i Barnkonvention lyssna till barnets egna utlåtande. Hur stor vikt som skall läggas vid barnets egna åsikter tas upp av Förenta Nationernas (FN) barnrättskommitté – där ålder och mognad är två kriterier som skall övervägas (ibid. s.38-39). Barnrättskommittén poängterar dock att ålder i sig inte är relevant utan att det är barnets mognad som är av vikt. Begreppet mognad tillskrivs egenskaper som att barnet förstår och kan bedöma vad den aktuella frågan kan få för resultat och konsekvenser (ibid.).

I artikel 7 i Barnkonventionen framgår att barn, i den mån det är möjligt, skall bli omvårdade av sina biologiska föräldrar. Riktas fokus till artikel 9 i samma konvention framgår det att

barn inte skall skiljas från sina föräldrar om det inte är förenligt med barnets bästa. Vidare framkommer att konventionsstaterna skall arbeta för att ett barn som är skilt från sina föräldrar, så länge det inte strider mot barnets bästa, skall få träffa sina föräldrar på regelbunden basis. Enligt artikel 18 framkommer även att konventionsstaterna skall arbeta för att båda föräldrarna skall ha ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran.

2.3.2 I svensk lag

Delar av barnkonventionen har omarbetats och införlivats i svensk lag (Socialstyrelsen 2012c, s.19). Bland annat ligger barnkonventionen till grund för att *barnets bästa* har införlivats i FB, SoL samt LVU (Schiratzki 2006, s.30). I prop. (2012/13:10, s.1) framgår att regeringen åsyftar att, främst inom SoL, stärka barnrättsperspektivet genom att belysa att barnets bästa skall vara avgörande i de fall som rör dem – genom att lyssna till barnets åsikter. Detta regleras bland annat i 1 kap. 2 § SoL 1st där det uttryckligen står att *barnets bästa ska särskilt beaktas*. Barnets bästa tas även upp i 1 § LVU 4st nämligen att det är *det som är bäst för den unge som ska vara avgörande*. Men än en gång förs diskussioner kring vad som är att anse som barnets bästa. I SOU 2009:68 (s.200) föreslås av barnkommittén att barnets bästa kan tolkas på två vis: antingen utifrån det objektiva perspektivet bestående av vetenskap och beprövad erfarenhet eller utifrån barnets subjektiva perspektiv det vill säga det som barnet själv ger uttryck för. Vidare framkommer det även att en individuell bedömning skall ske i varje enskilt fall (ibid. s.200). I 6 kap. 1 § SoL 3st regleras att vården för barn som vårdas eller bor utanför det egna hemmet ska utarbetas på ett vis som främjar möjlighet till kontakt med hemmiljö. Detta tas även upp i 14 § LVU 1st – nämligen att barnets umgänge med biologisk förälder skall tillgodoses i den mån det är möjligt. Det finns även andra aspekter inom SoL som belyser vikten av att barnet behåller nära kontakt med sin hemmiljö – detta syns bland annat i 6 kap. 5 SoL där det alltid i första hand skall utredas om det går att placera barnet hos en närstående.

För att tillförsäkra att barnet får den vård det är i behov av finns bestämmelser i 6 kap. 7b § SoL som reglerar vikten av att socialnämnden noga följer upp vården av barn som placerats utanför det egna hemmet – genom att bland annat genomföra regelbundna personliga besök, samtala med barnet enskilt, föra samtal med de som vårdar barnen i sitt hem samt föra en

dialog med vårdnadshavarna. I 6 kap. 8 § SoL regleras detta mer specifikt där det är lagstadgat att det skall finnas en kontinuerlig uppföljning, minst var sjätte månad, där socialnämnden skall överväga om vården fortfarande behövs samt hur den fortsatta vården bör utformas. Socialnämnden åläggs ansvar att utföra en kontinuerlig kontroll för att undvika att barnet blir kvar i familjehemmet under en längre period än vad som är nödvändigt samt utreda om en återförening med den biologiska familjen är möjlig (Mattsson 2004, s.191). Praxis och den grundläggande principen inom svensk lag är att barnet skall tillbaka till sina biologiska föräldrar – så länge det överensstämmer med barnets bästa (Socialstyrelsen 2011, s.7). Men om det inte är förenligt med barnets bästa – och barnet stadigvarande har fostrats i ett annat enskilt hem utanför föräldrahemmet kan det, om det är uppenbart att det är det bästa för barnet, bli aktuellt med en överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrarna i enlighet med 6 kap. 8 § SoL 1 st FB (Socialstyrelsen 2012c, s.85-86). För att det ska bli aktuellt med en överflyttning av vårdnaden krävs att de biologiska föräldrarna visat lite eller inget intresse alls samt att barnet innehar en sådan stark bindning till familjehemmet att barnet anser dem som sin familj (ibid.). Vid beslut gällande överflyttning av vårdnaden ser domstolen till vilken anknytning barnets tycks ha till familjehemmet, vad som anses förenligt med barnets bästa samt vad barnets egna inställning i fallet är (ibid.). När domstolen gör en bedömning gällande vad som är barnets bästa skall en helhetsbedömning göras – vad detta innebär är dock komplicerat då barnets bästa inte bara är en norm utan även en tolkningsprincip (Schiratzki 2006, s.36-37).

3. Metod

3.1 Metodval

För att undersöka hur stor vikt som läggs på kontakt mellan familjehemsplacerade barn och deras biologiska föräldrar har vi valt att använda oss av en kvalitativ metodansats, där vi har genomfört semistrukturerade intervjuer. Asper (2011, s.143) påtalar att detta tillvägagångssätt gör intervjuprocessen flexibel – i den bemärkelse att forskaren och dess intervjuguide i sin karaktär är relativt öppen. Denna typ av intervju erbjuder enligt Bryman (2011, s.415) möjligheten för forskaren att erhålla en viss struktur i form av relativt specifika frågor som skall beröras under intervjuens gång – samtidigt som det lämnas stort utrymme för

intervjupersonen att själv formulera sina svar och även innehåll. May (2001, s.150-151) utvecklar det resonemang som förs av Bryman och påtalar att denna typ av intervjumetod är så pass strukturerad att det går att skapa jämförbarhet, vilket vi såg som en fördel vid kodningsarbetet och därmed även vid analysen.

Anledningen till att vi har valt denna typ av metod, till skillnad från en kvantitativ ansats, är att vi vill försöka bringa förståelse för hur intervjupersonerna resonerar (Trost 2012, s. 23). Målet med uppsatsen är således inte att redogöra för hur stor del av populationen som tycker på det ena sättet utan att försöka söka förståelse för de familjehemsplacerade barnens situation (ibid.). Bryman (2011, s.41) förtydligar detta resonemang och påtalar att centrala begrepp inom en kvalitativ ansats är hur individerna uppfattar och tolkar sin sociala verklighet.

3.2 Datainsamling

3.2.1 Intervjudeltagare

Vi har intervjuat sju personer med olika erfarenhet av familjehemsvård. Vi valde att inrikta oss på familjehemssekreterare, familjehem samt personer som vuxit upp i familjehem, för att på så vis kunna jämföra deras uppfattningar och erfarenheter med varandra. Vid val av yrkesverksamma, det vill säga familjehemssekreterarna, har vi valt personer som inte är verksamma på samma kontor eller i samma kommun, detta på grund av att vi ville undvika att våra resultat skulle kunna påverkas av ett rådande klimat inom organisationen (Ahrne & Svensson 2011a, s.24). Vi har kommit i kontakt med denna yrkesgrupp på olika sätt. En av familjehemssekreterarna fick vi kontakt med genom tips ifrån en av våra chefer som tidigare arbetat inom detta område. Denna kontakt tillkom alltså genom en så kallad snöbollseffekt, vilket innebär att man genom kontakt med en person som besitter erfarenheter och kunskaper som för oss är intressanta vidare kommer i kontakt med andra personer inom det aktuella fältet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011, s.43; Asper 2011, s.95-96; Bryman 2011, s.434). Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011, s.43) menar att en risk med detta tillvägagångssätt kan vara att de personer som man bollar vidare till och får kontakt med kan ha gemensamma uppfattningar och inställningar kring ett visst fenomen. Även Asper (2011, s.96) tar upp detta, nämligen att insamlingen av materialet begränsas till ett specifikt nätverk. Detta kan resultera

i det som May (2001, s.122) tar upp gällande svårigheten kring att utifrån detta material kunna generalisera. De övriga två familjehemssekreterarna som vi har intervjuat har vi själva tagit kontakt med, genom att kontakta olika kommuner, därför att vi ville ha en geografisk spridning och på detta sätt undvika de negativa sidor eller risker som snöbollseffekten kan medföra. Genom detta tillvägagångssätt har vi fått en spridning på familjehemssekreterarna som täcker småstad, mellanstor stad samt storstad.

Familjehemmen och personerna med erfarenhet av att växa upp inom familjevården har vi kommit i kontakt med genom bekanta i vår omgivning. Samtliga intervjupersoner är oberoende av varandra.

3.2.2 Bortfall

Utöver de intervjuade med erfarenhet av att växa upp i familjehem tillfrågades ytterligare två personer – som avböjde efter att vårt syfte hade presenterats. I ett fall visade det sig att personen ifråga hade blivit familjehemsplacerad på grund av att dennes biologiska föräldrar omkommit och då vi undersöker vikten av det biologiska bandet och hur detta har tillgodosetts föll det sig naturligt att intervjun inte blev av. Det andra bortfallet berodde på att det framkommit att den tilltänkta intervjupersonen fortfarande bodde kvar i familjehemmet – och vi ansåg att det var oetiskt att intervju den personen. Utöver detta har även ett familjehem fått avböja då det visat sig att barnen som varit placerade hos dem har varit det utan socialtjänstens vetskap och medverkande och därmed i lagstöd inte varit familjehem på ”riktigt”.

3.3 Val av analysmetod

Vi har valt att använda oss utav meningskoncentrering samt meningskategorisering, där vi har delat in vår empiri i olika teman/kategorier (Kvale & Brinkmann 2009, s.219-220). Valet av denna analysmetod härrör från det faktum att vi ämnade att analysera samt fördjupa förståelsen kring intervjupersonernas utsagor. Vi har tagit fasta på att lyfta fram essensen från intervjuerna för att sedan utifrån dessa teman/kategorier utvinna ytterligare kunskap där vi har tagit till stånd att belysa olika nyanser i deras uttalanden för att inte gå miste om den jämförelse vi efterfrågar i vårt syfte.

3.4 Metodens förtjänster och begränsningar

Det finns såväl förtjänster som begränsningar inom den kvalitativa ansatsen med intervju som tillvägagångssätt. En styrka som vi upplevde med semistrukturerade intervjuer är att vi på relativt kort tid har kunnat ta del av flera personers egna reflektioner och tankar kring familjehemsplacerade barns bästa och barnets kontakt med sina biologiska föräldrar (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011, s.56). Vi upplevde det som att detta tillvägagångssätt inbjöd de personer som medverkade i studien till att bli medskapare och därmed gavs det även utrymme för dem att formulera sina egna svar (Andersson & Swärd 2008, s.238). Vår upplevelse är därmed att våra intervjupersoner har kunnat förmedla *sina* reflektioner och *sitt* sammanhang (ibid.). Detta fenomen tyckte vi oss uppnå, trots att vi hade en farhåga inför intervjuerna att stämningen skulle kunna upplevas som stel och därmed påverka intervjupersonernas utsagor. Ett tillvägagångssätt som vi har använt oss utav för att förbereda oss inför en stundande intervju är att testa intervjuguiden på varandra – för att på så vis själva få uppleva hur frågorna kan uppfattas samt reflektera kring själva intervjuformen (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011, s. 47). Ytterligare en förtjänst som tas upp gällande kvalitativa metoder är enligt Ahrne och Svensson (2011a, s.17) att man som forskare kommer nära det område och de människor man ämnar studera och får därmed mer direkt kännedom och kunskap om området.

Kontexten är en viktig aspekt vid semistrukturerade intervjuer (May, 2009, s.151). För att undvika att den information som vi har fått fram genom våra intervjuer skulle vara färgat av kontexten har vi ständigt använt vår intervjuguide som riktlinje för att på så vis undvika att ”going native” – det vill säga att identifiera oss med de som vi studerar och därmed tappa fokus från vårt egentliga syfte (Bryman 2011, s.363). Vi anser inte att denna problematik har förekommit under våra intervjuer vilket resulterade i att vi har fått svar på våra frågeställningar utifrån vårt kodade material.

3.5 Tillförlitlighet, trovärdighet och generaliserbarhet

Vi anser att vi genom att använda oss av semistrukturerade djupintervjuer har lyckats fånga deltagarna i studiens *syn*, *uppfattning* och *erfarenhet* kring de familjehemsplacerade barnen och dess kontakt med deras biologiska föräldrar. Genom att vi har belyst de

familjehemsplacerade barnens situation utifrån tre olika infallsvinklar – myndiga personer med erfarenhet av att växa upp i familjehem, familjehem samt yrkesverksamma – tycker vi oss ha en valid undersökning, där vi genom vår metod samt vårt tillvägagångssätt mäter det vi avser att mäta (May 2011, s.117). Då det inom kvalitativ forskning är svårt att uppnå trovärdighet i den bemärkelsen att undersökningens resultat går att replikera (Bryman 2011, s. 49) har vi istället fokuserat på att lyfta trovärdigheten genom att ta fokus på *transparens*, det vill säga en genomskinlighet i vår arbetsprocess (Ahrne och Svensson 2011a, s.27-28). Det har vi gjort genom att vi tydligt har redogjort för våra tillvägagångssätt och öppet reflekterat/diskuterat vår forskningsprocess samt lyft upp eventuella svagheter vid våra tillvägagångssätt. Vid utformningen av vår intervjuguide¹ valde vi även att i största möjliga mån undvika att ställa för generella frågor, då det ofta kan resultera i att intervjupersonen frågar vad det var som efterfrågades – varpå intervjuare tvingas förklara sig, vilket resulterar i att intervjupersonens svar blir styrt av specificeringen av frågan (Bryman 2011, s.425). Det har självklart varit svårt att undvika att ibland ställa generella frågorna under intervjuerna – men vi har haft en medvetenhet kring intervjuareffekten, det vill säga på vilket sätt vi, som intervjuare, påverkar och styr utfallet av intervjun beroende på hur vi har formulerat oss och den respons vi har gett på den information vi delgivit etcetera (Ahrne och Svensson 2011a, s. 21).

Ytterligare ett tillvägagångssätt som vi har använt oss av för att öka såväl tillförlitligheten som trovärdigheten är att vi har spelat in samtliga intervjuer på en diktafon och sedan skrivit ut dem i sin helhet – detta för att undvika att gå miste om intervjupersonens egna uttryck och formuleringar; vilket i sin tur har bidragit till att vi har kunnat göra en mer detaljerad analys av materialet (ibid. s.420). Vi är medvetna om att det även kan finnas vissa nackdelar med inspelning av intervjuer, så som att det skulle kunna resultera i att intervjupersonerna blir oroade (ibid. s.428). Vi har dock inte lagt märke till att diktafonen skall ha styrt eller förändrat karaktären på samtalet – utan bara att den har ökat trovärdigheten för samtliga inblandade. Ytterligare ett tillvägagångssätt som vi har använt oss av, för att öka trovärdigheten i vår text, är *återkoppling till fältet* (Ahrne och Svensson 2011a s.27-28) genom att vi har skickat våra intervjuutskrift till intervjupersonerna så att de i sin tur har haft möjlighet att läsa igenom

¹ Se bilaga 2, intervjuguide

och ge sina synpunkter på det framtagna materialet. Vi har helt enkelt gjort en respondent-validering för att försäkra oss om överensstämmelsen mellan intervjuutskriften och intervju-personernas erfarenhet och uppfattning (Bryman 2011, s.353).

Då det är svårt med generaliserbarhet inom kvalitativ forskning, i den bemärkelsen att forskningsresultatet är överförbart till andra miljöer och områden har vi istället försökt att jämföra vår studie med andra liknande studier och tidigare forskning för att på så vis öka trovärdigheten vid vårt resultat (Ahrne och Svensson 2011a s.27-28).

3.6 Etiska överväganden

Eftersom personer som tidigare har vuxit upp i familjehem är att betrakta som en utsatt grupp har vi av etiska skäl valt att intervjua dem som är över 18 år och inte längre bosatta i familjehem. Vi har varit noga med att poängtera för dem och övriga deltagare i denna studie att deras medverkan är fullständigt anonym samt att det inte är dem som individer vi undersöker utan dem som grupp. Bryman (2011, s.131-137) redogör för fyra grundläggande etiska frågor som *skall* beaktas vid forskning – nämligen informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Dessa utgör även basen i Vetenskapsrådet (1990) och har legat till grund för genomförandet av våra intervjuer samt hanteringen av det framtagna materialet. För att tillgodose informationskravet har vi varit noga med att delge intervjupersonerna vårt syfte med studien, syftet med deras medverkan samt att de har rätt att avbryta sin medverkan² (Vetenskapsrådet 1990, s.7). Vi har även varit noga med att inhämta samtycke från samtliga inblandade och tillförsäkrat dem konfidentialitet genom att ta bort namnet på den kommun de verkar eller bor i samt tagit bort samtliga attribut som skulle kunna avslöja deras identitet (ibid. s.9-10, 12). En handfast punkt vi använt oss av är att vi redan vid transkriberingen använde fiktiva namn samt strök vilka kommuner och städer de uttalade sig om (Bryman 2011, s.133). Detta gjorde vi för att det i största möjliga mån omöjliggöra att det går att spåra person och plats. Det fjärde kravet, nämligen nyttjandekravet, har vi tillgodosett genom att försäkra intervjupersonerna att deras utsagor endast kommer att användas för detta ändamål och att det framkomna materialet inte kommer att påverka/ge konsekvenser för de inblandade (Vetenskapsrådet 1990, s.14). Vi har även påtalat att ljudfilerna samt intervjuutskriften förstörs den dag uppsatsen blir godkänd – för att

² Se bilaga 1 – informationsblad till de som har intervjuats.

tillförsäkra intervjupersonerna att deras medverkan är avslutad och att deras utsagor inte kommer att användas i andra sammanhang.

3.7 Arbetsfördelning

Största delen av arbetet har vi gjort tillsammans. Vad gäller litteraturen har vi dock delat upp läsningen och skrivit ner lättförståeliga anteckningar kring böckernas innehåll, så att den andre parten kunnat läsa in sig snabbt på samtliga områden.

Vi har även valt att genomföra intervjuerna tillsammans – med en person som ”huvudintervjuare” medan den andra har intagit en mer passiv roll och fokuserat på att lyssna samt att ställa följdfrågor. På grund av sjukdom genomfördes dock en av intervjuerna av endast en av författarna.

4. Tidigare forskning om familjehem

4.1 Litteratursökning

Under uppsatsarbetet har vi läst in oss på, för oss, aktuell litteratur. Fokus vid litteratursökningen var att få fram information kring vad tidigare forskning har kommit fram till på området. För att få fram internationell forskning på vårt område har vi använt oss utav LUBsearch – där sökfraser vi har använt oss av är bland annat ”foster care”, ”foster care and biological parents”, ”foster children and family relationships”, ”foster child”. För att säkerställa att forskningen vi hittat på LUBsearch är granskad har vi enbart använt oss av artiklar som har blivit ”peer-reviewed”. Vid sökning av såväl böcker som avhandlingar har vi använt oss av Lovisa, som är Lunds universitets gemensamma sökmotor för just böcker och avhandlingar. Eftersom vi kunnat läsa oss till att Gunvor Andersson är aktuell på området har vi tagit oss vidare i sökningen av ny litteratur genom hennes referenser.

4.2 Allmänt om den inhämtade forskningen

Det är först nu på senare tid som barnkonventionen har omarbetats och införlivats i svensk lag (Socialstyrelsen 2012c, s.19) och det är först i prop. (2012/13:10 s.1) som det tydligt står utskrivet att regeringen nu skall arbeta med att stärka barnrättsperspektivet genom att barnens åsikt skall få en reell inverkan vid beslut gällande dem. Vid årsskiftet 2012-2013 skedde en hel del förändringar rörande synen på barnet som ett subjekt snarare än ett objekt – bland

annat genom att varje familjehemsplacerat barn numer skall ha sin egen barnsekreterare, för att på så vis tillförsäkra att barnets röst hörs. Eftersom detta är så pass nytt finns det varken någon ny svensk forskning eller någon utarbetad praxis med utgångspunkt i detta. Detta har vi dock försökt kompensera med nyare internationell forskning som berör samma fenomen. En aspekt som är bra att ha i åtanke vid de olika forskningsresultaten vi använder oss av är att det finns två läger – den behovsorienterade (Goldstein, Freud & Solnit 1978, s.21) samt det relationsorienterade synsättet (Fanshel & Shinn, Eugene 1978, s.85). Där det svenska systemet samt svensk forskning i mångt och mycket utgår från det relationsorienterade synsättet där stor vikt läggs vid det biologiska bandet mellan barn och förälder (Andersson 2009, s.14). Studier genomförda i USA och Storbritannien influeras däremot av det behovsorienterade synsättet med fokus på en mer permanent lösning för barnet (ibid. s.14). I en artikel skriven av Barth (1992, s.37-39) jämförs de olika synsätten som råder i Sverige och USA samt hur dessa sedan implementerats i respektive lands tillvägagångssätt vid arbete med familjehemsplacerade barn. Trots att det finns en del likheter i ländernas synsätt på detta område finns det en stor avgörande faktor som skiljer dem åt – nämligen synen på hur länge biologiska föräldrar anses inneha en rätt att vara involverade i sina barns liv samt vad som anses vara bästa lösningen för ett barn som varit placerat under en lång tid (ibid. s.37-39).

Biologiska föräldrars roll och rättigheter:

USA	Sverige
Biologiska föräldrar kommer alltid att vara en del av barnets erfarenheter	Biologiska föräldrar kommer alltid att vara en del av barnets erfarenheter
Biologiska föräldrars rätt att vara involverad i barnets liv är tidsbestämt	Biologiska föräldrars rätt att vara involverad i barnets liv är ej tidsbestämt
När biologiska föräldrar inte kan ta hand om sina barn är en adoptivfamilj det bästa alternativet till barnet	Fosterfamilj är det bästa alternativet till biologisk familj

(Barth 1992, s.39).

I USA görs en bedömning om ett barn inte har kunnat flytta hem inom 18 månader, i specifika fall två år, är en återförening inte möjlig – utan strävan därefter skall istället fokuseras på att få till en långsiktig plan för barnet (Barth 1992, s.38).

Forskningen som presenteras är även inhämtad från andra områden, där vi till exempel tagit fasta på hur resonemanget förs rörande umgänge mellan biologiskt barn som bor hos den ena föräldern och barnets kontakt med den andre biologiska föräldern. Vi har valt att ta med detta eftersom vi anser att dessa resultat är tillämpliga även vad gäller kontakten mellan familjehemsplacerade barn och deras biologiska föräldrar.

4.3 Kontakt med biologisk förälder

I Anderssons (2009, s.23) studie framgår att en viktig bidragande orsak till en trygg anknytning för familjehemsplacerade barn är att familjehemsföräldrarna har en öppen attityd gällande barnets umgänge med sina biologiska föräldrar. Forskningsresultaten grundar sig på en svensk longitudinell studie och innefattar 20 barn i åldern 0-4 år som vistats på barnhem någon gång under denna period. Efter första besöket på barnhemmet följdes barnen upp vid sju tillfällen, första gången tre månader efter att de lämnat barnhemmet, andra tillfället nio månader senare och därefter var femte år. Syftet med studien var att undersöka barnets anpassning och anknytningsförmåga vid placering utanför det egna hemmet (ibid. s.13). Det gemensamma för de deltagande barnen var att de som hade erfarenhet av att deras familjehemsföräldrar ansträngde sig för att deras relation till deras biologiska föräldrar skulle fungera och stöttade barnet, också var de barn som i ung vuxen ålder uppgav att de hade en trygg anknytning (ibid. s.23). De bidragande faktorerna för en trygg anknytning som ung vuxen som framkommer i studien är bland annat att familjehemsföräldrarna lyhört lyssnade till barnet om dennes upplevda besvikelse samt samtalade om barnets biologiska familj, att de helt enkelt fanns tillgängliga i såväl svåra som positiva stunder (ibid. s.23). I de fall där barnet flyttade tillbaka till biologiska föräldrar fanns fortfarande familjehemmet kvar som en trygghet i barnets liv och trots att de inte längre bodde hos familjehemmet så kunde deras kontakt fortlöpa (ibid. s.23). Riktas fokus istället på de barn som i ung vuxen ålder uppgav att de hade en otrygg anknytning var en gemensam nämnare att dessa barn hade en upplevelse av att deras familjehem förmedlade en negativ bild av barnets biologiska föräldrar samt att de upplevde familjehemsföräldrarna som oengagerade i relationen mellan dem och deras biologiska föräldrar (ibid. s.23).

Andersson (1999, s.183) tar i sin studie fasta på att målet inom svensk barnvårdspraxis är att ett placerat barn skall återvända hem till sin biologiska familj, men att detta allt som oftast inte sker i realiteten. I sin studie (ibid. s.176) intar hon de familjehemsplacerade barnens perspektiv och utgår ifrån hur *barnen* uppfattar och hanterar vardagen som familjehemsplacerade barn samt hur de relaterar till såväl sin biologiska familj som till sitt familjehem. Studien baseras på 22 familjehemsplacerade barns egna utsagor gällande sin relation till såväl sina biologiska föräldrar som till sitt familjehem samt barnens känsla av familjetillhörighet (ibid. s.176). Barnens ålder var 10-11 år. Utifrån det insamlade materialet framkom två, lika stora, subgrupper – där elva barn upplevde att de tillhörde sitt familjehem och ansåg dem som sin enda familj, medan de resterande elva barnen lät meddela att de tillhörde både sin biologiska familj och sitt familjehem (ibid. s.176). Eftersom den första subgruppen förmedlade en känsla av att de permanent kommer att bo kvar i familjehemmet samt att de anser familjehemmet vara deras familj – är det dessa barns samt deras familjehemsföräldrars utsagor som Andersson (ibid. s.176) tagit fasta på vid i framställning av sitt resultat. Samtliga dessa barn såg sina familjehemsföräldrar som ”mamma och pappa”, samtidigt som de var medvetna om att de var placerade (ibid. s.179). Barnen använde sällan begreppet ”fosterbarn” om sig själva, utan uppgav att de var en ”riktig” del av familjen (ibid. s.179). Dessa barn fick även rangordna viktiga personer i sin närhet, där samtliga av dessa elva barn placerade sina familjehemsföräldrar högst, medan två av barnen placerade sin biologiska mamma på en andraplats, sex av barnen tog inte ens med sina biologiska föräldrar på sin lista över viktiga personer (ibid. s.179). Flertalet av barnen uppgav att de egentligen hade månadsvis umgänge med sina biologiska föräldrar, men att denna kontakt allt som oftast kunde utebli på grund av olika omständigheter (ibid. s.181).

En skotsk studie genomförd av Triseliotis, Borland & Hill (2000) tar upp såväl kontakten mellan placerade barn och dess biologiska föräldrar, kontakten mellan familjehemmen och de biologiska föräldrarna samt kontakten mellan familjehemmen och socialtjänsten. Studien är genomförd i två delar, där de har använt sig av både frågeformulär och intervjuer och gruppdiskussioner. Studiens första del handlar om både aktiva familjehem samt före detta familjehem; med mål att beskriva deras erfarenheter av familjehemsplaceringar, kontakten mellan placerade barn och deras biologiska föräldrar samt deras erfarenheter och upplevda

samarbete med och stöd av socialtjänsten. Studien baseras på 822 aktiva familjehem och 149 före detta familjehem (ibid. s.123).

Den andra delen av studien handlar om socialtjänsten med inriktning på familjehemsplaceringar och fokuserar på policys, organisation och struktur (Triselotis et al. 2000, s.123). Studien baseras på frågeformulär till samtliga 32 lokala socialkontor med inriktning på familjehemsplaceringar. Utöver dessa formulär har de intervjuat chefer och analyserat dokument. I Storbritannien strävar man efter att socialsekreterare och familjehem vid placeringar av barn utanför det egna hemmet i så stor utsträckning som möjligt ska arbeta för kontakt och umgänge med de biologiska föräldrarna om det inte är uppenbart att det är skadligt för barnet (Triseliotis et al 2000, s. 123).

Ungefär 2/3 av familjehemmen tyckte sig se en vinst med umgänget mellan placerade barn och biologiska föräldrar, cirka 8% kunde inte säga sig se något positivt medan 1/3 av familjehemmen uppgav att de var osäkra på barnets umgänge med biologisk förälder och att det berodde på omständigheterna (Triselotis et al 2000, s. 131). En anledning till att familjehem kunde ställa sig kritiska till umgänget var att barnet tidigare blivit utsatt för såväl psykologisk eller fysisk misshandel av föräldern (ibid. s.131). Ett vanligt svar bland respondenterna var ”The children need to know who their parents are and keep in touch, especially if they are going to return home” (Triseliotis et al. 2000, s. 131).

I en studie genomförd i Norge av Ellingsen, Stephens och Størksen (2011, s.249) var syftet att blottlägga subjektiva mönster i form av attityder, övertygelser, känslor och synpunkter bland totalt 22 familjehemsplacerade ungdomar i åldern 13-18 år. Utöver dem medverkade 15 av deras biologiska föräldrar samt 21 av deras fosterföräldrar. De ämnade att undersöka olika uttalanden kring begreppet familj för barn i familjehem. Det gjordes genom att de först hade fokusintervjuer med tre fosterbarn, fyra biologiska föräldrar samt fyra familjehemsföräldrar (ibid. s.430). I undersökningen fick deltagarna svara på påståenden som ”mest lik deras situation” och ”minst lik deras situation”, där även de biologiska föräldrarna samt familjehemsföräldrarna fick svara vad de trodde att deras barn/familjehemsplacerade barn skulle svara på frågan, för att därefter kunna se om de vuxnas perspektiv stämde överens med

deras barns perspektiv (ibid. s.430). I deras studie framkom att det är bra för familjehemsplacerade barn att ha en så god kontakt som möjligt med sina biologiska föräldrar samtidigt som barnet anpassar sig i familjehemmet (Ellingsen et al 2011, s.434).

Detta problematiserar dock McWey, Acock & Porter (2010, s.1343) i sin studie och lyfter in ytterligare en aspekt, nämligen att det är kontinuiteten och innehållet i träffarna som är avgörande för om det är positivt för barnet. Syftet med deras studie var att undersöka sambandet mellan kontakt med biologisk mamma och depression samt utagerande beteendeproblem hos barn (ibid. s.1341). Deras resultat baseras på intervjuer med 362 barn som blivit försummade och utretts av sociala myndigheter (ibid. s.1341). I deras resultat framgår att barn som hade kontakt med sina biologiska föräldrar varje vecka uppvisade de lägsta resultaten gällande depression samt utagerande beteendeproblem (ibid. s.1343). Det framkom även att flickor som under placeringstiden hade haft "some contact" med sina biologiska föräldrar var de som redovisade de högsta siffrorna gällande depression (ibid. s. 1343). Det leder till att McWey et al (2010, s.1343) drar slutsatsen att det *kan* vara lättare för barnen att inte ha någon kontakt alls än att ha sporadisk kontakt, då denna kontakt i större utsträckning kan leda till depression. De menar också att utebliven kontakt kan tillåta barnen att påbörja "sorgearbetet" och gå vidare, vilket de anser att sporadisk kontakt hämmar. Detta påvisar även en studie genomförd av Moyers, Farmer och Lipscombe (2006, s.558) där de fann belägg för att ingen kontakt alls med biologisk familj är bättre en problemfylld kontakt – då det kan ge barnet det utrymme som de behöver till att kunna hantera situationen och därefter gå vidare. Deras studie grundar sig i semistrukturerade intervjuer med 68 unga personer i åldern 11-17 år i samband med deras placering, deras familjehemsföräldrar samt deras socialarbetare (ibid. s.549). En uppföljning ägde sedan rum cirka nio månader senare (ibid. s.544). I deras studie framkom att det är vanligt förekommande för placerade barn att ha en kontakt med sina biologiska familjer som är fylld av komplikationer (ibid. s.549, s.551). 41 % av familjehemsföräldrarna uppgav att kontakten med den biologiska familjen hade en negativ inverkan på de unga personerna (ibid. s.551). En effekt av den negativa påverkan som framkom vid deras uppföljning var att dessa unga människor fick svårare att uttrycka sina känslor samtidigt som det framkom att de barn som hade en gynnsam kontakt med sin biologiska familj var mer benägna att kunna prata om sina erfarenheter med sina

familjehemsföräldrar (ibid. s.555). Resultatet påvisar alltså att en god, problemfri kontakt med personer från den biologiska familjen – inte nödvändigtvis mamma, utan det kan även vara far-och morföräldrar – är gynnsam för barnet. En kontakt fylld av konflikter och uteblivna inplanerade träffar gav däremot en negativ inverkan på barnet som då hade svårt att knyta an till någon, och än mindre till familjehemmet (ibid. s.558).

Vidare tar Ellingsen et al (2011, s.434) upp att positiva faktorer för en lyckad placering för barnet är att det finns ett gott samarbete mellan familjehem och den biologiska familjen samt att ungdomen känner sig älskad av såväl familjehem som biologisk förälder (Ellingsen et al, s. 434). En intressant aspekt som framkom i deras studie är att trots att barnet uppfattar både den biologiska familjen och familjehemmet som sin familj så önskar barnet inte att få återvända till den biologiska familjen (ibid. s.434). Ett annat resultat av Ellingsens et al (ibid. s435) studie är att samtliga av de medverkande ungdomarna uppgav att de känner att de skulle kunna vända sig till sina familjehem när de är i behov av hjälp och stöd. Det tyder på att familjehemmen är en trygghet för de placerade ungdomarna samtidigt som det även framkom att den biologiska familjen är av stor vikt för dem (ibid. s.435).

4.4 Barnens rätt till sina föräldrar eller tvärtom?

Andersson och Bangura Arvidssons (2006, s.6) studie grundar sig i barns rätt till umgänge med den föräldern som denne inte bor tillsammans med samt att familjerätten inom den kommunala socialtjänsten kan vara behjälpliga med umgängesstöd mellan de båda föräldrarna vid en separation färgad av konflikt. Deras studie är baserad på gruppintervjuer med familjehemssekreterare i tre olika kommuner samt semistrukturerade intervjuer med sammanlagt 21 familjerättssekreterare- och socialsekreterare (ibid. s.9). Trots att lagstiftningens intention är *barnets bästa* samt *barnets rätt* till båda sina föräldrar framkommer det att det i den konkreta verkligheten kan vara det motsatta – nämligen att det är *föräldrarnas rätt* till barnet som styr om umgänge skall äga rum (ibid. s.13). Även Andersson och Bangura Arvidsson (ibid. s.15) belyser att det generellt är barnets bästa att upprätthålla kontakt med båda sina föräldrar samtidigt som det framkommer i deras intervjuer att fallet inte alltid är så för det individuella barnet. Idag skall det, som framkommit tidigare i texten, berörda barnets utsagor få en reell inverkan på beslut rörande dem, vilket i fall som dessa är familjerättens

uppgift att ta reda på samt förmedla vidare till domstolen (ibid. s.16). Detta tar de båda författarna (Andersson & Bangura Arvidsson 2009, s.26) fasta på även i en annan studie, bestående av 27 ärenden/akter rörande 32 barn som blivit tilldelade en kontaktperson som umgängesstöd enligt domstolsbeslut samt genom en enkätundersökning där 24 boendeföräldrar svarade och gav information om 32 barn med erfarenhet av umgängesstöd med sin andra biologiska förälder, där resultatet påvisar:

Det finns inte någon åldersgräns för när barns vilja bör beaktas, utan det är ålder och mognad som ska avgöra den frågan. I såväl intervjuer, som akter och enkätsvar smyger sig emellertid formuleringar in som fokuserar på föräldrarnas rätt till, snarare än barns behov, av umgänge (Andersson & Bangura Arvidsson 2009, s.30).

I deras aktstudie framkom att det trots att barnet mår dåligt och uttrycker en ovilja till att ha fortsatt kontakt med den andra föräldern så bör umgänget dem emellan fortsätta – fast under trygga former (Andersson & Bangura Arvidsson 2009, s.28). I akterna framkom att det används formuleringar som ”pappans rätt till umgänge” vilket leder in författarna (ibid. s.30) på spåret gällande vad som egentligen är *barnens behov*. I en av akterna framkom även att umgänget mellan en pojke och hans ena förälder fortsatte trots att det fanns dokumenterat att pojken mår dåligt av det samt att både psykolog och familjerätt föreslog uppehåll i umgänget (ibid. 31). Flyttas fokus istället till deras enkätstudie, där boendeföräldrarna har fått ge sin version av situationen, framkommer det inte många positiva svar rörande umgängets betydelse för barnet – då de uppgav att de ser att barnet mår dåligt både före och efter en träff samt att umgänget innehar en negativ betydelse för barnet (ibid. s.32). På frågan när boendeföräldrarna ombads värdera hur viktigt de ansåg att det är/var för barnet att upprätthålla kontakten med den andra föräldern varierade svaren – men de flesta svaren innehåller dock ingredienser som påtalar att kontakten generellt sett är bra, men att det i det individuella fallet är dåligt (ibid. s.32).

I studien genomförd av Triseliotis et al. (2000, s.131-132) framkom, som vi nämnt ovan, att majoriteten av familjehemmen ställde sig positiva till barnets umgänge med sina biologiska föräldrar. Emellertid fanns det även vissa inom denna grupp som ställde sig frågande till om det verkligen var barnets bästa som styrde huruvida barnen skulle upprätthålla en kontakt med

föräldrarna eller om det helt enkelt var föräldrarnas önskan om umgänge som låg till grund för att denna kontakt fortlöpte. Detta fenomen tas även upp av brittiska forskare (Perry & Rainey 2007, s.41), om än i ett annat forum, nämligen gällande umgänget mellan barn som bor hos ena föräldern och dess kontakt med den andra föräldern samt hur mycket barnet får komma till tals gällande umgänge. De har samlat in material från 343 domslut från fem olika domstolar i England och Wales samt intervjuat föräldrar och domare för att få fram deras erfarenhet av kontakten mellan barnet och den förälder som barnet ej bor hos (ibid. s.24-25). I studien framkommer att domsluten är partiska till förmån för kontakt mellan barnet och dess förälder oavsett barnets inställning i frågan (ibid. s.39). Detta talar sitt tydliga språk i dess material då endast en procent av domsluten resulterade i utebliven kontakt (ibid. s.39). Perry och Rainey (2007, s.39) upptäckte två typer av problem som uppstod utifrån denna typ av partiskhet, nämligen att rättssystemet tenderar att förminska den oro som boendeföräldern upplever och förmedlar gällande barnets säkerhet hos den andre föräldern. Det framkommer också att rättssystemet, i hopp om att det på lång sikt skall gynna barnet att inte tappa kontakten med sin andra biologiska förälder, går miste om barnets välbefinnande på såväl kort som lång sikt (ibid. s.39). Så frågan kvarstår för vem upprätthålls kontakten?

4.5 Kontakt med socialtjänst

I Anderssons (1999, s.183) studie framkommer att majoriteten av familjehemsföräldrarna uppgav att de hade lite förtroende för socialsekreteraren på grund av att de bytte socialsekreterare för ofta, vilket enligt dem, ledde till en dålig relation till barnen och till dem som familjehem. De upplevde det även som att det vid byte av socialsekreterare skapades orealistiska förhoppningar kring rehabilitering för biologiska föräldrar. Utöver dessa faktorer uppgav fosterföräldrarna att det fanns för lite kontroll från socialtjänstens sida (ibid. s.183).

Triseliotis, et al.(2000, s. 143-151) lyfter i andra delen av sin studie upp familjehemmens uppfattningar angående servicen som helhet. Svaren varierade men det som uppfattades som positivt var främst ”relationen mellan familjehem och socialsekreterare”, ”intresset” och ”en känsla av uppskattning”. Det som framkallade störst missnöje innefattade de ”regelbundna besöken” som ej blev av i den utsträckning som önskats samt ”tillgängligheten”. Cirka 30 % av de familjehem som medverkade i studien upplevde de regelbundna besöken och

tillgängligheten som ”dåligt”, ”mycket dåligt” eller ”varken bra eller dåligt”. Vid frågan ”Hur myndigheterna som helhet kan bli bättre”, svarar nästan sex av tio familjehem att de önskade se förbättringar inom tillgänglighet och stöd från socialsekreterarna, att bli lyssnade till och mer uppskattade, bättre ekonomisk ersättning och bättre förhållanden, mer information och delaktighet, mer partnerskap samt mer utbildning (ibid. 143-151). Som effekt av familjehemmens uppfattning kring brister i de regelbundna träffarna tillfrågades myndigheterna om hur de uppfattade den rådande situationen. De beskrev det som att besöken varierade och gjordes utifrån behov. De skattade det egna arbetet utifrån besöksmängd och 24% uppgav att de träffade de placerade barnen varannan vecka, 8% uppgav att det gjordes var 3-4:e vecka, 60% att det varierar och 8% svarade övrigt. Cirka 1/3 av myndigheterna var nöjda med antalet besök medan nästan sex av tio hade delade känslor och uppfattningar kring antalet besök medan de övriga två myndigheterna tyckte sig vara definitivt missnöjda med antalet genomförda besök (ibid. s.152-153).

I en studie av de amerikanska Sanchirico och Jablonka (2000, s.185) prövas hypotesen om socialtjänsten genom att erbjuda specialträning och kontinuerligt stöd till familjehemmet kan främja en miljö som gör att familjehemsföräldrarna kan bidra till en välfungerande regelbunden kontakt mellan barnet och dess biologiska förälder. Som vi tidigare nämnt är det allmänna målet med en familjehemsplacering att barnet på sikt ska kunna återvända till sina biologiska föräldrar. För att ett sådant mål skall kunna bli aktuellt krävs en utvecklad och implementerad återföreningsplan innehållande ett besöksschema för att säkerställa att barnet har kontakt med sina biologiska föräldrar under placeringen (ibid. s.185). Studien bygger på formulär som besvarats av 650 familjehem i New York som i dagsläget hade barn placerade hos sig samt inom barnets placering hade kontakt med biologiska föräldrar (ibid. s.192). Studien fokuserar på hur familjehemsföräldrar arbetar för att kontakten mellan det placerade barnet och de biologiska föräldrar ska kunna upprätthållas samt om familjehemmen ifråga har blivit erbjudna hjälp och stöd av socialtjänsten för att kunna upprätthålla denna kontakt (ibid. 192). Bland respondenterna var det 48 % som varken mottog utbildning eller något stöd, 20 % som mottog utbildning men inget stöd, 14 % som mottog stöd men ingen utbildning samt 19 % som mottog både stöd och utbildning (ibid. s.194). Resultatet påvisar att större flertalet av familjehemmen arbetar för att hjälpa barnen till en fortsatt kontakt med biologisk förälder

(ibid.195). Resultatet av undersökningen visar att de familjehem som får både specialiserad träning samt stöd hjälper sitt barn till att upprätthålla en mer kontinuerlig kontakt till sin biologiska familj än de familjehem som ej erbjuds samma stöd och utbildning (ibid. s.200). Det framgick dock av resultatet att det enbart var en femtedel av undersökningens respondenter som fick utbildning och stöd, vilket Sanchirico och Jablonka (2000, s.201) antar kan bero på att socialtjänsten ej anser utbildning och stöd som något nödvändigt. Detta resulterar i att större flertalet av de medverkande i studien förväntas upprätthålla kontakten mellan barnet och dennes biologiska förälder utan stöd och utbildning.

5. Teoretiska utgångspunkter

Vid analysen av vårt material har vi tagit fasta på det resonemang som förs inom det socialkonstruktivistiska perspektivet och kommer med hjälp av det att belysa olika rådande diskurser.

5.1 En socialkonstruktivistisk ram

Enligt Vivien Burr (2003, s.2-3) finns det fyra premisser som tydligt är kännetecknande för det socialkonstruktivistiska synfältet. Det första är att inneha *en kritisk inställning till självklar kunskap* – där vår kunskap om världen är ett resultat av vårt sätt att betrakta och kategorisera den på. Den andra centrala punkten är *historiskt och kulturellt specificitet* – nämligen att vår syn på världen är att betrakta som kulturellt och historiskt präglad. Den tredje punkten är *samband mellan kunskap och sociala processer* – vilket innebär att vår världsuppfattning skapas i social interaktion med andra människor, där det skapas gemensamma sanningar om vad som är att betrakta som rätt eller fel, sant eller falsk. Den fjärde och sista punkten är *samband mellan kunskap och social handling* – där vårt handlande härrör från en bestämd världsbild där vissa handlingar, på förhand, å ena sidan är att betrakta som naturliga medan andra handlingar, å andra sidan, är att betrakta som felaktiga (ibid. s. 2-3). Gällande en kritisk inställning till självklar kunskap tillägger Wenneberg (2010, s.10-11) att syftet med det socialkonstruktivistiska perspektivet är att avslöja den självklara kunskapen. Vidare påtalar han vikten av att akta sig för att uppfatta sociala handlingar som naturliga (ibid. s.10-11).

Berger och Luckmann (2007, s.10-11) i sin tur menar att det är ”kunskapen” som styr det som människor upplever som ”verklighet”. Det som uppfattas som ”verklighet” i en social kontext behöver per automatik inte göra det i en annan kontext (ibid. s.12). Det går således att se ett samband mellan rådande ”kunskap” och ”verklighet” (ibid. s.12). Ett begrepp som synliggörs i Berger och Luckman (ibid. s.35) är *commonsense*-medvetandet – som innefattar de kunskaper och självklara rutiner som delas av många människor. Burr (2003, s.2-3) utvecklar detta resonemang och påtalar att socialkonstruktivism insisterar på att kritiskt granska just de situationer och den förståelse av verkligheten som tas för givet.

Tre centrala begrepp inom Berger och Luckmanns tresidiga modell är *externalisering*, *objektivering* och *internalisering* (Wennberg 2010, s.71). Innebörden av dessa begrepp är att människan har en tendens att utforma vanor som så småningom blir externaliserade i den bemärkelse att vanorna sprider sig till andra människor likt ringar på vattnet (ibid, s.71). När en person sedan föds in i samhället är det redan på förhand bestämt vilka institutioner som råder och hur man bör/ska förhålla sig till dessa. Det tenderar att resultera i att människan tillägnar sig dessa institutioner och därmed tar dem för givna – vilket i sin tur leder till en så kallad objektivering, det vill säga att den sociala verkligheten existerar oberoende av oss människor. Dessa ”självklarheter” internaliseras sedan hos barnen genom att de får lära sig rådande normer och institutioner och de blir riktiga sociala varelser först då de bemästrar dessa normer och institutioner (ibid. s.72). Foucault (1993, s.7) exemplifierar detta genom att ”alla vet att man inte får säga allt, att man inte kan tala om vad som helst när som helst och, slutligen, att inte vem som helst får tala om vad som helst”. Detta resonemang förstärker även Burr (2003, s.7) genom att påtala att vårt sätt att förstå världen inte grundar sig på en objektiv verklighet utan i andra personers föreställningar från både förr och nu. Det innebär att det sätt som en person tänker, kategoriserar och ordnar sin sociala värld efter är format utifrån det språk de använder och den kontext de verkar i (ibid. s.8). Det går således att dra detta resonemang så långt att världen konstrueras när människor pratar med varandra (ibid.s.8).

5.1.2 Diskurser som styr handlandet

Inom det socialkonstruktivistiska perspektivet finns diskursteorin, där begrepp som *diskurs* går att finna. På ett allmängiltigt vis går det att förklara diskursbegreppet som ett förutbestämt sätt att tala om och förstå världen eller delar av världen ur (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.7). Det är genom diskurser som vi ser världen ur ett visst perspektiv – då det är de rådande diskurserna som skapar världen genom att lägga tyngdpunkten på vad som är rätt och riktigt samt genom selektiva skildringar (Börjesson 2003, s.18-19). Det är rådande diskurser som möjliggör att vi ser världen ur ett visst perspektiv – det är helt enkelt diskursen som producerar kunskapen om vår värld. Inom diskursteorin kallas ord som är laddade och särskilt obestämda, exempelvis ”barnets bästa” för flytande signifikanter (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.32). Det innebär att olika diskurser ger olika tolkningar av samma ord (ibid.).

En mer konkret förklaring på hur begreppet diskurs kan tillämpas och hur man går tillväga för att studera diskurser är att fundera i tre steg gällande – *vad som sägs, hur det sägs* samt *hur det skulle kunna ha sagts annars* (Börjesson 2003, s.21). ”Diskurser är talordningar och logiker som bestämmer gränserna för vad som är socialt och kulturellt accepterat som ’sant’, ’trovärdigt’, ’förnuftigt’, ’gott’, med mera” (Börjesson 2003, s.21). Inom diskurser skapas därmed mening, sammanhang och förståelse (Börjesson 2003, s. 21; Burr 2003, s.64). I motsats till det går det även att utläsa av en diskurs vad som *inte* är okej eller möjligt att säga i vissa sammanhang (Börjesson 2003, s.21). Det är alltså således än en gång kontexten som styr.

5.2 Analytiska begrepp

Ett centralt analytiskt begrepp i uppsatsen är diskurs. I likhet med Martinell Barfoed (2008, s. 59) anser uppsatsförfattarna att berättelser präglas av diskurser. Därmed avser begreppet diskurs i uppsatsen de *sätt* att tala kring familjehemsplacerade barn som identifierats i den insamlade empirin. Utifrån kodningen av materialet har tre olika diskurser identifierats – psykologisk diskurs, juridisk diskurs samt biologisk diskurs. Ytterligare en diskurs kommer att användas som ett analytiskt begrepp, nämligen den vetenskapliga diskursen.

Ett annat centralt begrepp som kommer att användas inom analysen är *diskursiv kamp* – vilket innebär det finns en strävan bland de olika diskurserna att bli den diskurs som når dominans (Börjesson 2003, s.21; Martinell Barfoed 2008, s.59).

Utöver dessa begrepp har även ”lokal kultur” används för att belysa att bestämda sätt att resonera kan knytas till en lokal kontext (Holstein & Gubrium, 2000, s.161). Den lokala kontexten i detta fall handlar om hur stor vikt som läggs inom olika kontext och kulturer kring vikten av att ett familjehemsplacerat barn bibehåller kontakt med biologiska föräldrar.

5.2.1 Diskursdefinition

De tre diskurserna psykologisk-, juridisk- samt biologisk diskurs grundar sig i att kontakt mellan placerade barn och biologiska föräldrar är något bra och eftersträvansvärt om än på olika vis (Heide Ottosen 2004, s.17; Wenneberg 2010, s.64). Inom den biologiska diskursen lyfts det fram att de biologiska föräldrarna är de som anses stå barnet närmast (Wenneberg 2010, s.64). Den psykologiska diskursen är även denna inne på samma spår men avser även att kontakten mellan placerade barn och biologiska föräldrar har en reell inverkan på barnets identitet samt socialiseringsprocess (Heide Ottosen 2004, s.17). Denna diskurs utgår ifrån att det är barnet som är i behov av sina föräldrar, där faktorer som lyfts fram som viktiga är att barnet får information kring sina genetiska rötter (ibid. s.17).

Inom den juridiska diskursen tillskrivs föräldrarna en kompetens där det på förhand är bestämt i svensk lag att det är förenligt med barnets bästa att ha fortsatt kontakt med sina biologiska föräldrar (ibid. s.17). Heide Ottosen (ibid. s.15) ifrågasätter om den juridiska diskursen verkligen tar sin utgångspunkt i barnets bästa eller om det i realiteten är som så att det är rätten till barnen som styr umgänget.

Inom den vetenskapliga diskursen, som tar sin utgång i aktuell forskning, framgår att kontakt mellan placerat barn och biologiska föräldrar kan vara bra *om* det är en kontinuerlig kontakt som är problemfri (se bl.a McWey et al 2010, s.1343; Meyers et al 2006, s.558). Det är med hjälp av en vetenskaplig diskurs som rätten gör en bedömning kring vad som är barnets bästa

utifrån aktuell forskning, där det görs en bedömning av vad som är sant eller falsk utifrån barnets synvinkel (Heide Ottosen 2004,s.21).

6. Resultat/analys

Empiriredovisningen kommer ta sin utgångspunkt i intervjupersonernas utsagor. Som nämntes i metoddelen använder vi oss av meningskoncentrering samt menings-kategorisering där vi har delat in vår empiri i olika teman/kategorier (Kvale & Brinkmann 2009, s.219-220).

6.1 Intervjupersonerna

Vi har genomfört sju intervjuer totalt, där samtliga av intervjupersonerna har en kunskap och erfarenhet kring familjehemsplaceringar – om än på olika vis. Vi har valt att intervjua två personer med erfarenhet från att växa upp som familjehemsplacerad. Deras ålder är mellan 18-26 år och de var placerade fram till myndig ålder uppnåddes. Dessa kommer att benämnas som B 1 och B 2 (f.d familjehemsplacerade barn). Utöver dessa två har vi även intervjuat två familjehemsföräldrar som här kommer att kallas för FH 1 och FH 2. Då vi även ville höra professionellas syn har vi intervjuat tre yrkesverksamma personer från socialtjänsten i olika kommuner i södra Sverige. Dessa har vi valt att benämna som FS 1, FS 2 samt FS 3. Vid tillfällen där det råder enighet i uttalanden mellan samtliga yrkesverksamma har vi, av bekvämlighetsskäl, valt att benämna dem som familjehemssekreterarna.

Vi har av etiska skäl valt att inte gå in mer i detalj kring våra intervjupersoner och deras fall för att säkerställa att deras identiteter ej röjs. Alla namn som förekommer i texten är fiktiva.

6.2 Nya riktlinjer

Vi vill här lyfta det faktum att utsagorna från såväl intervjuade familjehem som de före detta familjehemsplacerade personerna grundar sig i erfarenheter som är något eller några år gamla. Trots att familjehemmen vi intervjuat är aktiva familjehem än idag, har vårdnaden flyttats över till dem, vilket innebär att kontakten dem och socialtjänsten emellan numera är begränsad till en gång per år. Det kan således vara så att deras erfarenheter kring kontakten

med socialtjänsten inte är helt representativa för hur det fungerar idag. Dock vill vi poängtera att det är först nu i årsskiftet 2012-2013 som reella skillnader för att stärka barnets perspektiv har införlivats i SoL. Genom intervjuerna med familjehemssekreterarna framkommer att de nya direktiven ännu inte har implementerats helt i deras tillvägagångssätt. FS 1 uttrycker sig såhär:

Vi har ju ändrat om i vårt sätt att arbeta sedan årsskiftet utifrån just att det nu är tydligt lagstadgat i lagen att det skall finnas en särskilt utsedd socialsekreterare för barnen och en familjehemssekreterare som är den som mer skall ha kontakt med familjehemmen.

FS 3 å sin sida belyser ytterligare en aspekt som har tillkommit sedan årsskiftet – nämligen att mer stöd skall erbjudas familjehemmen. Hon påtalar dock att det är för tidigt att kunna uttala sig om vad det kommer att få för konsekvenser då det är först till hösten som detta kommer att implementeras i deras tillvägagångssätt.

De utsagor vi har fått ta del av är alltså således en blandning av hur det har fungerat samt hur det är tänkt att det skall fungera från och med nu.

6.3 Vikten av kontakt med biologiska föräldrar

6.3.1 En diskursiv kamp

Som togs upp tidigare finns det olika skolor rörande kontakt – nämligen behovsorienterat samt relationsorienterat synsätt (Goldstein et al 1978, s.21 & Fanshel et al,1978 s.85). Ett gemensamt mönster som framkommer i våra intervjuer är att det, i likhet med tidigare forskning (Triselotis et al 2000; Ellingsen et al 2011), är bra för barnen att ha kontakt. Så länge det inte skadar dem vill säga (jfr McWey 2010; Moyers et al 2006). Men hur resonerar våra intervjupersoner kring detta? I vår insamlade empiri syns ett tydligt mönster beroende på vilka det är som uttalar sig. Riktas fokus till de yrkesverksamma är det kontakt med biologiska föräldrar – i princip oavsett situationens karaktär och barnets mående – som gäller (jfr biologisk diskurs Wenneberg 2010, s.64). FS 2 uttrycker sig som sådant:

Mår barnet för dåligt och det är för utdraget och det påverkar skolgång, till exempel, för mycket så får man ju glesa ut det. Alltså en kontakt kan ju, det är

verkligen sällan som vi begränsar kontakten helt och hållet eller nästan helt och hållet. Om en förälder som misstänkts ha förgripit sig eller misshandlat eller så som vi inte vågar låta föräldrarna träffa sina barn på egen hand, då ser vi till att det finns en kontaktperson. Men att de får träffas två gånger per år.

I hennes uttalande syns det tydligt att det är kontakt som gäller, att hitta lösningar för att få till stånd träffar mellan barnen och deras biologiska föräldrar. Vidare påtalar hon att det kan vara svårt att motivera att en sådan kontakt ändå skall fortlöpa. Detta tas även upp i intervjun med FS 3 – där hon menar att:

Man ska hela tiden ha barnet i fokus, att de ska vara skyddat, får inte utsättas för saker som gör att det går bakåt i utvecklingen. Och samtidigt som man vet att det är en påfrestning att träffa föräldrar som inte fungerar med sin omsorg oavsett vad det är för någonting. Så de barnen får stå ut med att må lite dåligt efteråt i vissa lägen, men det finns en gräns för hur dåligt de får må.

Detta är något som B 2 ifrågasätter då hon belyser att det funnits en inneboende osäkerhet hos henne vid umgänget med sin mamma, där det inte har funnits någon kontroll rörande mammans mående och situation vid umgängestillfällena.

Det finns tillfällen när jag har blivit ivägskickad till min mor som då har varit väldigt alkoholiserad, fastän hon inte alls har varit i skick att ta hand om barn på något vis. Så har man fått vara där tills socialen kom tillbaks och hämtade en. Alltså så det är, det har inte varit 'hur känner du?' 'Skulle du vilja träffa din mamma nu, så hjälper vi dig gärna'. Utan det har mer varit att, 'jaha, tittat på schemat, nu är det dags att träffa mamma så pssh [schasar iväg med händerna]'.
(B 2)

Även i detta fall framkommer det att socialtjänsten, i likhet med såväl den biologiska som den juridiska diskursen, på förhand hade en förutbestämd bild av att kontakten skulle fortlöpa (jfr Heide Ottosen 2004, s.17). Det går även att avläsa att den psykologiska diskursen – med dess innebörd att de genetiska banden är av stor vikt (Ibid. s.21) – finns med i familjehemssekreterarnas resonemang och tillvägagångssätt. Det verkar därmed som att socialtjänsten förespråkar det relationsorienterade synsättet i deras tillvägagångssätt och värderingar (jfr Andersson 1995, s.34-35). FH 2 har en annan verklighet samt inställning rörande innebörden av kontakt med biologiska föräldrar:

Från Malin sett så har det skadat henne väldigt, väldigt mycket. [---] Jag tänker att det kanske kan hjälpa henne i framtiden, att veta att hon var älskad och önskad av dem, även om de inte klarade av det. [---] Men jag kan inte se idag vad det har fört med sig för gott, men det får man ju hoppas att det har gjort.

Trots att hon ställer sig tveksam till att denna kontakt kan vara bra för barnet är hon medveten om den rådande diskurs som gäller kring att det är bra för barnet att ha kontakt med sina biologiska föräldrar. Det framgår att hon förlitar sig till det commonsense-medvetande som förmedlas av socialtjänsten (Jfr Berger och Luckmann 2007, s.35). I hennes resonemang går det att tyda att hon till viss del har tillit i att socialtjänsten vet vad de pratar om och att det kommer att generera något gott för barnet i framtiden – samtidigt som hon utifrån sig själv ställer sig frågande till om det egentligen inte skadar mer än vad det gör nytta. FH 2 fick dock höra från andra professionella i barnets omgivning att påfrestningen blev för stor för Malin (det placerade barnet) att ha kontakt med sina biologiska föräldrar. FH 2 berättar vad barnets psykolog sa till dem:

’Den jobbiga biten är då inte bara att hon har aspergers, dessutom har hon den psykologiska biten som att vara familjehemsplacerad, så det blir dubbel belastning för henne.’ Det kämpar hon med än idag.

Vidare påtalade psykologen för FH 2 att innan hon skulle gå i pension skulle hon se till att vårdnaden flyttades över till FH 2 och påtalade även att det är det enda sättet för att barnet skulle överleva. FH 2 hamnade i denna situation i en diskursiv kamp mellan två olika diskurser (Jfr Börjesson 2003, s.23) – kontakt som barnets bästa med socialtjänsten som förespråkare å ena sidan och klippa bandet med de biologiska föräldrarna med psykologen som förespråkare å andra sidan. Den diskursiva kampen utkämpas därmed mellan två olika professionella i barnets omkrets som utgår från olika skolor – där familjehemssekreterarna förespråkar det relationsorienterade synsättet, medan psykologen förespråkar det behovsorienterade synsättet med psykologisk förälder som det enda som kan rädda barnet (jfr Andersson 1995, s.34-35).

6.3.2 En stark föräldrarätt – men vem lyssnar på barnen?

FH 1 upplever det som att socialtjänsten har lagt överdrivet stor vikt vid att barnet skall ha kontakt med sina biologiska föräldrar – utan att själva bidra till att kontakten blev av eller bra för den delen.

Socialsekreteraren som hade utrett alltihop såg mamman som väldigt, väldigt, väldigt positiv. Mer än positiv än vad jag tycker att hon kanske var, satte väldigt stor vikt vid henne. Sedan var det inget, så mycket stöd, för att de skulle ha kontakt. (FH 1)

Det är förenligt med svensk lag (se 6 kap. 1 § SoL 3st samt 14 § LVU 1 st) att utarbeta en plan som möjliggör kontakt med sin biologiska familj och hemmiljö. Men i fall som FH 1 precis uttryckt, där socialtjänsten tillskriver den biologiska mamman oförtjänt mycket positiva karaktärsdrag, försvåras processen för familjehemsföräldrarna att inta rollen som psykologisk förälder (jfr Andersson 1995, s.30). FS 2 påtalar att det är vanligt förekommande att barn uttrycker en ovilja och mår dåligt i anslutning till träffarna:

Det är inte så ovanligt att det är tillsynes negativt för barnet, en besvärlig kontakt för barnet att ha och att familjehemmet har ont av att vara nära barnet och se hur jobbigt barnet har det både före och efter umgängen. Vi hör rätt ofta ifrån skolpersonalen också att han eller hon är helt uppe och nedvänd flera dagar före den där fredagen och kanske flera dagar efter den där söndagen när hon kom hem också.

FS 3 påtalar att det finns en väldigt starkt föräldrarätt i Sverige – vilket än en gång kan liknas vid att de verkar inom både den juridiska och den psykologiska diskursen – vilket resulterar i att socialtjänsten tillåter umgänge trots att barnet uttrycker en ovilja samt mår dåligt av träffarna. B 1 påtalar att hon upplevt det som att det funnits ett bristande engagemang från socialtjänstens sida rörande ifall hon ville eller inte ville ha kontakt med sin biologiska mamma. Hon påtalar att de inte frågade henne om detta utan enbart fokuserade på om hon visste var hennes mamma befann sig. Umgänget med hennes mamma var därmed enligt henne utanför socialtjänstens kontroll och skedde enbart på mammans villkor. På frågan gällande hur stor vikt som läggs vid barnets egna vilja angående att ha/inte ha kontakt biologiska föräldrar svarar B 2:

Jag kan inte minnas att jag någonsin har fått frågan. Alltså förrän nu. Haha. Jag kan inte minnas att jag någonsin har blivit tillfrågad 'hur skulle du vilja ha det?' 'Skulle du vilja träffa dina föräldrar mer?' eller 'vill du träffa dina föräldrar?' 'Tycker du att det känns jobbigt att träffa dina föräldrar?'

I såväl barnkonventionen som svensk lag framgår det att barnet skall betraktas som en aktiv aktör som är delaktig och har möjlighet att påverka sin situation (Matsson 2006, s. 21). I vår insamlade empiri verkar det dock som att det går att urskilja två läger bland våra intervjupersoner, där de yrkesverksamma påtalar att barnen får komma till tals, medan såväl de före detta familjehemsplacerade barnen samt familjehemmen upplever det motsatta.

6.3.3 Kontakt med biologiska föräldrar – en naturlig drift?

En intressant aspekt som framkommit är att samtliga av de intervjuade uttryckligen säger sig veta att kontakten med de biologiska föräldrarna är av stor vikt för barnen. Det gäller även FH 2 som ställer sig kritiskt till om det verkligen har hjälpt barnet som är placerat hos dem. En variant på tolkning rörande detta fenomen är det som Heide Ottosen (2004, s.21) tar upp, nämligen att den psykologiska diskursen har vunnit stor mark inom såväl rätten som i samhället som stort – vilket kan ta sitt uttryck i att även i situationer då man inte kan tycka sig se något positivt i umgänget så läggs ändå en förhoppning till att umgänget ändå i framtiden skall resultera i något gott. Risken med umgänget problematiseras av McWey et al (2010, s. 1341-1343) som påvisar att kontinuiteten och framförallt kvaliteten på umgänget är av vikt för om umgänget skall resultera i något positivt för barnet. B 1 berättar att hon under sin uppväxt hade en sporadisk kontakt med sin biologiska mamma som präglades av ovisshet. Hon uttrycker det på följande sätt:

Men sedan har det hänt att man har känt sig sviken ibland, typ när man har bestämt träff och hon inte dyker upp. Då blir man ledsen. Nej, respekten minskas lite och att man, ja, tilliten försvinner.

I vår insamlade empiri finns det tendenser till att en gemensam uppfattning bland de yrkesverksamma är att kontakt, oavsett kvalité och kontinuitet, är bra. Trots att barnet

motsätter sig och det finns en uppenbar risk som medför att barnet ej får träffa sina biologiska föräldrar på egen hand utan att en tredje part finns närvarande så förespråkas umgänge.

Vi tänker ju någonstans att inte ha någon kontakt alls är inte bra. [---] Vi är rätt så ihärdiga att det skall finnas någon kontakt. Skulle barnet inte vilja ha någon kontakt så skall ju inte barnet behöva träffa föräldern själv. (FS 1)

McWey et al's (2010, s.1343) resultat påvisar att de barn med kontinuerlig veckovis *fungerande* kontakt med biologiska föräldrar var den grupp i deras studie med lägst risk gällande depression och utagerande beteendeproblematik. Denna typ av reflektion verkar inte finnas med när familjehemssekreterare vi intervjuat gör en bedömning kring barnets umgänge med sina biologiska föräldrar. Då det i deras utsagor framgår att kontakt är eftersträvansvärt och bör/skall vidmakthållas. De verkar alltså således som att familjehemssekreterarna har en förbestämd bild av att kontakten mellan barnet och dennes biologiska föräldrar skall upprätthållas (jfr Heide Ottosen 2004, s.15-17). Vidare i McWey et al (ibid. s.1343) studie framkommer det dessutom att den grupp barn som redovisat högst siffror gällande depression var den grupp (framförallt flickor) som under sin placeringsperiod hade haft "some contact" med sina biologiska föräldrar (ibid. s.1343). Detta tas även upp av Moyers et al. (2006, s.558) som uttryckligen påtalar att det kan vara bättre för barnet att inte ha någon kontakt alls med sin biologiska familj än att ha en kontakt präglad av problem.

Så vad är barnets bästa och framförallt vem skall man lyssna på för att få reda på vad som är barnets bästa? FS 1 påtalar att: "Man blir aldrig fri eller av, man måste alltid ha med sig sin biologifamilj". Även Wenneberg (2010, s.64) lyfter fram att det inom vår kultur är nästintill är en självklarhet att de biologiska föräldrarna är dem som står barnen närmast – detta synsätt kastas omkull när fokus riktas till andra kulturer, där det finns andra typer av familjemönster som visar på att det finns andra personer i ett barns omgivning som kan anses som den som står dem närmast. Detta påvisar även Anderssons (1999, s.179) studie – när de medverkande barnen skulle rangordna viktiga personer i deras omgivning uppgav samtliga av barnen fosterföräldrarna som nummer ett på deras lista. Det omkullkastar hypotesen att de viktigaste personerna i ett barns omgivning (Andersson 2007, s.34-35), av naturen, är de biologiska föräldrarna och bjuder in till att psykologiska föräldrar är av vikt för barnen (ibid. s.34). Det

går alltså således att se det biologiska bandet som en social konstruktion färgad av vår tids kultur och ”verklighet” (Berger och Luckmann 2007, s.10-11). B 1 påtalar ett flertal gånger under intervjun att hon är en *riktig del i familjen*. I dessa fall åsyftar hon att hon är en riktig del av hennes familjehem. Det skulle således kunna tolkas som att hennes familjehemsföräldrar helt enkelt har blivit hennes psykologiska föräldrar (jfr Goldstein et al. 1978, s.21). Idag som vuxen uppger hon att hon inte längre har någon kontakt med sina biologiska föräldrar, utan att det är familjehemmet som hon umgås med och hälsar på. Detta är vad FS 2 anser vara en lyckad placering:

Där barnet som vuxen söker sig tillbaka till familjehemmet. Bara, utan att knacka, kommer förbi och klampar in och hälsar på som man gör hos sina biologiska föräldrar om man inte har varit placerad.

Dessa tendenser går även att finna i Andersson (1999, s.179) där även de barnen allt som oftast uppgav att de var en riktig del i familjen samtidigt som de är medvetna om att de är placerade och att de har en biologisk familj också. Detta resonemang förstärker att det biologiska bandet skulle kunna betraktas som en social konstruktion formad i vår kultur och kontext (jfr Berger och Luckmann 2007, s.10-11). B 2 å andra sidan uppger att hon alltid kände att hon var i en annan familj, som inte var hennes egen och att hon alltid fick ”tassa på tårna”. Hon uttrycker det:

Jag fick ofta höra kommentarer som när jag gjorde någonting så var det ’du ska vara glad att du får bo här’ och ’inte så länge som du bor här’ och ’om det inte passar får du bo någon annanstans’.

B 2 påtalar att hon redan under placeringstiden var fullt medveten om att hon inte skulle kunna flytta hem till sin biologiska mamma, då hon inte var kapabel till att ta hand om ett barn samt att hon inte skulle kunna flytta till sin biologiska pappa, då han satt i fängelse. Hon påpekade att hon ständigt kände att hon var tvungen att anpassa sig till vad de tyckte och tänkte för att inte trampa på några tår och därmed bli flyttad från familjehemmet, som varit hennes hem de senaste åren. Vidare framkom det i intervjun att hon som vuxen har börjat fundera kring att det var trygghet som hon saknade mest med att vara familjehemsplacerad.

Det måste vara tryggheten som man saknar mest. Det är väl det man, alltså som man saknar mest med föräldrarna. För den kontakten har jag ju inte med varken mina föräldrar eller min bror idag och det är det jag känner att hade jag haft det med dem, att jag hade haft dem lite med kontinuerligt så att man hade kunnat bolla då hade man ju haft, alltså, jag tror att man hade byggt en annan relation då. Men oavsett om det är föräldrar eller syskon och man hade haft den här kontakten, då hade de kanske förstått mig mer än någon annan. Så därför kändes det mest rimligt att det skulle vara dem man kunde prata med. Men det hade kunnat vara vad som helst, bara någon att prata med. (B 2)

Som vi har tagit upp tidigare i analysen redogör B 2 för att hon hade inbokade träffar med sin biologiska mamma, som blev av oavsett mammans dagsform. De relationer som hon själv hade önskat skulle upprätthållas uteblev. Hon påtalar i ovanstående citat att hon under sin tid som familjehemsplacerad upplevde en avsaknad av sin bror och pappa – som hon ofrivilligt hade väldigt lite kontakt med under uppväxten.

En intressant aspekt som framkommit i vår insamlade empiri är att ingen av respondenterna på frågan vad definierar en lyckad placering nämner återförening med barnets biologiska föräldrar. Svaren från familjehemssekreterarna har istället fokuserat på att samarbetet mellan familjehem och biologiska föräldrar fungerar där ingredienser för en lyckad placering är ett bra samarbete mellan familjehemmet och de biologiska föräldrarna:

Familjehemsföräldrarna förmår att se barns behov och kunna bemöta dem så att ungen känner att den är trygg och förankrad och har det bra. Och där det är ett gott samarbete mellan biolog föräldrar och familjehemsföräldrar. (FS 3)

Även FH 1 påtalar att relationen mellan dem och de biologiska föräldrarna är av oerhört stor vikt för barnets mående. Hon jämför detta med kontakten mellan två föräldrar vid en skilsmässa – där det i bästa fall är båda föräldrarna tillsammans som samverkar kring barnet, vilket leder till att barnet har två nätverk runt sig. Rasar det ena, så finns i alla fall det andra kvar. Detta med nätverk är något som även FS 3 tar fasta vid och berättar om en konferens i USA där de blev upprörda för att vi i Sverige inte genomför så många adoptioner gällande familjehemsplacerade barn utan att vi låter dem bo i familjehem i flera år. Som svar på detta belyser hon att vi i Sverige arbetar efter den gyllene medelvägen och på sin höjd genomför en vårdnadsöverflytt till familjehemmet och motiverar det som sådant:

Men någonstans är tanken här att det är bra att ha med sig sina biologiska föräldrar även om man inte bor hos dem. Att man liksom har tillgång till båda nätverken. Det finns för och nackdelar med det. Ibland sitter man bara halvfast i båda. (FS 3)

Andersson (2009, s.23) tar även hon fasta vid att samarbetet mellan familjehem och biologiska föräldrar är av stor vikt för barnets välmående – och att det är en viktig del i placeringen att denna kontakt fungerar. I hennes (ibid. s.23) studie framkommer det att det finns en koppling mellan barn som varit placerade utanför det egna hemmets välmående och deras anknytningsmönster beroende på hur samarbetet har fungerat, mellan deras familjehem och biologiska föräldrar under uppväxten.

6.4 Upplevt stöd för att upprätthålla kontakten med biologiska föräldrar

Som framkommit tidigare framstår det i mångt och mycket som viktigt att upprätthålla en god kontakt till sina biologiska föräldrar. Vi valde därför att samtala med våra intervjupersoner kring detta för att få en bild av hur *de* anser att detta sker i realiteten samt för att se vilket stöd som de menar erbjuds av socialtjänsten för att upprätthålla en relation till de biologiska föräldrarna. Men framför allt intresserade vi oss för att se hur de före detta familjehemsplacerade barnen samt familjehemmen resonerar kring det stöd och den hjälp som de fått genom åren just för att upprätthålla denna kontakt. Vi kommer här att först redogöra för hur de yrkesverksamma resonerar kring detta för att sedan gå in på hur familjehemmen och de före detta placerade barnen resonerar och upplever att det har fungerat. Det gör vi för att inte gå miste om olika nyanser i deras versioner.

Enligt samtliga familjehemssekreterare vi intervjuat framgår det att de i ett inledande skede arbetar i ett nära samarbete med såväl familjehemmen som de placerade barnen. Vid en redogörelse för hur kontakten i inledningsskedet brukar se ut påtalar FS 2 följande:

Om det inte är så att barnet och familjehemmet känner varandra redan, det kan vara en mormor eller så, då så är det mer naturligt att vi inte ses så ofta. Men ja, varannan vecka eller så i början försöker vi annars för att bygga upp en kontakt

och ett förtroende, ett tillitsfullt samarbete med familjehemmet oavsett om vi förväntar oss en väldigt krävande placering eller inte, för det kan ju vara, och det är oftast så att det fungerar väldigt bra i början.

Gällande antal träffar per år med familjehem och placerat barn beskriver FS 1 att de åtminstone har de lagstadgade två träffarna – men att det sedan årsskiftet har blivit ändrat till fyra träffar. FS 3 påtalar även hon att de i hennes kommun har åtminstone fyra träffar per år, men poängterar att detta varierar från barn till barn samt från olika skeden i livet.

Alltså det är ju, man kan inte träffa alla barnen lika mycket. Utan vad det handlar om är också att göra prioriteringar, vilka barn är det just nu som behöver och dem kan jag träffa varje vecka om det är så.

Vidare påtalar FS 3 att denna typ av umgänge mellan henne och de placerade barnen enbart kan ske under kortare intensiva perioder, då det annars kan vara svårt att hinna med att tillgodose allas behov. Vid diskussion rörande hur många träffar det brukar vara samt hur träffarna brukar se ut mellan familjehemssekreterare och barn var svaren väldigt inriktade på en juridisk diskurs – där de talade kring kontakten utifrån de lagstadgade antalet träffar som skall göras (jfr. Heide Ottosen 2004, s.17). Svaren handlade inte direkt om *hur* det ser ut eller *hur* det fungerar. FS 1 belyser vikten av att familjehemssekreterare aktivt arbetar för att ge sitt stöd till såväl barnet som familjehemmet för att vara behjälplig till att kontakten mellan barnet och dess biologiska föräldrar fortlöper. B 2 menar att det för hennes del inte har fungerat på det viset som framkommer i intervjuerna med de yrkesverksamma. Hon påtalar att en bidragande orsak till att kontakten mellan henne och socialtjänsten inte har varit så välfungerande beror på att hon har haft många olika familjehemssekreterare. Detta är något som även Andersson (1999, s.183) tar fasta vid i sin studie – nämligen att den större majoriteten av fosterföräldrarna uppgav att det fanns ett lågt förtroende för socialsekreterarna just på grund av att de bytte socialsekreterare ofta, vilket i sin tur resulterade i att både barnen och dem fick en dåligt relation till socialtjänsten. En annan bidragande faktor till det dåliga samarbetet, enligt B 2, är att de i ett inledande skede av placeringen använde sig av ett, för att använda sig av hennes ord, ”inte ett riktigt toppen tillvägagångssätt”. Hon förklarar tillvägagångssättet såhär:

Då blev vi kallade dit till vår socialsekreterare, eller vi hade två stycken. Och då skulle jag och familjehemmet då, de här två Ida och Karl och min pappa och utav någon konstig anledning även min pappas sambo, eller tillfälliga sambo. Helst skulle även min mamma och hennes dåvarande sambo vara med på mötet. Sedan skulle vi allihopa sitta i en ring och berätta för varandra hur det kändes. 'Lisa trivs du?' 'Är det något som inte fungerar?' Och så vidare. Så ni kan ju föreställa er att det som händer var att alla satt i en ring och sa 'Mmm, jo men det är bra, allting är jättebra, och Lisa är jättetrevlig och Ida och Karl är jättetrevliga'.

I motsats till vad som framkom i intervjuerna med de yrkesverksamma påtalar B 2 att hon inte en enda gång under de första åren hade ett enskilt samtal med någon från socialtjänsten. Det var uteslutande denna cirkel som gällde. Vid den första träffen med samtliga inblandade var hon tio år och uppger att hon själv inte kunde kontakta socialtjänsten och be om ett extra samtal, där de kunde prata vid enskilt. Denna erfarenhet gäller även för B 1, som även hon lyfter fram att hon under de nio år som hon var familjehemsplacerad hade ett enskilt samtal, och då inte ens med sin vanliga familjehemssekreterare, utan med en ny som en dag bara dök upp för att hälsa på henne hos hennes familjehem. På frågan gällande hur hon har upplevt att kontakten med socialtjänsten har fungerat svarade hon:

Enligt mig så fungerade den ganska dåligt. Det skulle vara och träffa oss en gång i halvåret men ibland var det en gång om året och ibland vartannat år. Så att det var enligt mig ganska dåligt.

Det innebär alltså att hennes familjehemssekreterare inte ens har följt de lagstadgade två träffarna per år. Om det inte vore för att även FH 1 uttrycker en liknande upplevelse skulle det eventuellt kunna bero på att B 1 hade ovanlig otur gällande familjehemssekreterare. Men liknande upplevelser beskrivs av FH 1 som uttrycker att de inte har haft den kontakten med socialtjänsten att de skulle kunna vända sig till dem för att be om råd och stöd. Hon ställer sig även frågande till om ens kunskapen finns hos socialtjänsten att kunna ge råd och stöd. Hennes egna ord om erfarenheten av kontakten med socialtjänsten är:

Jag vill nog sätta ordet katastrof på det. Inte ens dåligt utan katastrof. Väldigt lite kontakt överhuvudtaget. Inte ens det lagstadgade har de följt och inte kontakten med flickan. Alltså de har inte funnits delaktiga, nej. Det har varit dåligt. [...] En gång mig veterligen har de pratat med med barnet självt som bor hos oss.

FH 2 tar även hon upp att tillgängligheten från socialtjänsten var under all kritik och berättar att när hon har ringt för att få vägledning vid svåra stunder har det tagit minst en vecka för dem att återkomma – och att de då dessutom meddelat att de har tagit de biologiska föräldrarnas parti och motiverat det med att det är det bästa för barnet. Heide Ottosen (2004, s.17) belyser att det är vanligt förekommande att *rätten till barnen* och *barnets bästa* i realiteten går ihop. Det är vanligt att personer i barnets omgivning pratar i termen *barnets bästa* som en täckmantel för att tillgodose föräldrarnas intresse i relationen, och inte som lagen förespråkar barnens intresse av sina föräldrar (ibid. s.17). Detta har lett till att FH 2 har känt sig motarbetade och känt att de inte har något förtroende från socialtjänsten samt att de upplevt det som att socialtjänsten misstänkliggjorde dem vid de tillfällen där de påtalade att deras flicka inte mår bra av så mycket kontakt med de biologiska föräldrarna. Hon uppger att de, när de uppmanade socialtjänsten att minska på umgänget, blev de ifrågasatta som familjehem. Hon påtalar till och med att om det inte hade varit för att de älskade flickan så skulle de inte orka fullfölja uppdraget. Responsen från socialtjänsten när de gång på gång påtalade att de inte längre orkade med att se hur dåligt barnet mår inför, under och efter träffarna med de biologiska föräldrarna var: ”’Nej, då kanske ni inte orkar med uppdraget’. Vi upplevde en enorm kyla från familjehemssekreterarna” (FH 2).

FS 1 lyfter även hon upp denna typ av problematik och vidhåller att det är ett vanligt förekommande bekymmer för många familjehem.

För det är ofta det som familjehemmen tycker är en svår bit, att liksom balansera. Många pratar om att de ser att barnet mår dåligt efter umgängen och liksom hur skall man hantera det och socialtjänsten säger att det skall vara umgänge medan de kanske tycker att det inte skall vara så mycket umgänge och liksom ja. Det är inte ovanligt med denna typ av meningsskiljaktigheter. Man bedömer olika vad som är barnets bästa i det här utifrån umgänget med föräldrar.

(FS 1)

En aspekt som vi tagit fasta vid utifrån vårt insamlade material är att familjehemssekreterarna i mångt och mycket utgår från samma grund med samma argument gällande vikten av kontakt – samtidigt som de inte tar upp *varför* det är av så stor vikt. På andra sidan

finns de personer som vi intervjuat med erfarenheter av att växa upp i familjehem samt familjehemmen – dessa i sin tur kan se vissa fördelar med att hålla kontakten med de biologiska föräldrarna, *men* det påtalar samtidigt att det i vissa fall har varit så att barnen inte mår bra och blivit svikna gång på gång. Det tredje lägret är vetenskapen och den vetenskapliga diskursen (Heide Ottosen 2004, s.18-19) som vi nämnt flertalet gånger innan säger att kontakt är bra, *om* det är en kontakt som inte är problemfylld samt att den sker kontinuerligt. Uttalandena från de yrkesverksamma innehåller flera ingredienser där de påtalar att de arbetar intensivt med både barn och familjehem för att kontakten mellan barnen och dess biologiska föräldrar skall fortlöpa samtidigt som det i flera fall framkommer att de arbetar under tidspress. FS 3 uttrycker sig:

Det skall övervägas och det ska, alla barn ska ha fyra samtal per år har man bestämt för det första. Och har man då 17-20 barn kan man själv räkna ut hur många hembesök det blir på ett år, 20 gånger 4. Så försöker man hinna med det på något vis.

Det som framkommer från både de före detta familjehemsplacerade barnen samt från familjehemmen är att de i mångt och mycket blir lämnade i att bygga upp relationen till de biologiska föräldrarna själva. De menar att pressen från socialtjänsten finns där på *att* relationen bibehålls, men att socialtjänsten sedan inte arbetar aktivt för att ge sitt stöd till dem. FH 1 samt B 1 och B 2 är eniga kring att det är de själva som har fått vara drivande i att relationen till de biologiska föräldrarna upprätthållits.

6.5 Återförening eller vårdnadsöverflytt

På frågan vad som är en lyckad placerings svarar ingen av intervjupersonerna återförening med biologiska föräldrar. Det i sig är inte nämnvärt intressant, det är först när kopplingen till lagen görs som det hela förefaller intressant. I prop. (1979/80:1 s.501), som än idag är aktuell (se Socialstyrelsen 2012b, s.43) framgår att intentionen är att det placerade barnet skall återförenas med sin biologiska familj. Det intressanta i det hela härrör från det faktum som FS 2 tar upp:

Jag tänkte på det du sa om återförening. [...] Jag har varit med om det vid ett tillfälle, sedan jag började här som familjehemssekreterare. [...] Tyvärr är det så ovanligt. På fyra år har vi haft en återförening. [---] Jag tror inte att det ser mycket annorlunda ut i andra kommuner och stadsdelar, tyvärr.

Trots detta uttalande är det fortfarande återförening som är grundtanken vid familjehemsplacering. Även forskning från Andersson (1999, s.183) belyser att det i realiteten är ovanligt med återförening. Det leder in oss på vad det kan få för konsekvenser för de placerade barnen att deras placering allt som oftast grundar sig i återföreningsprincipens anda, med fokus och utgångspunkt, att det är en tillfällig lösning tills dess att hemsituationen blir bättre och att de därefter skall flytta hem igen. Verkligheten säger någonting annat – nämligen att barnen ofta blir kvar i familjehemsvården fram tills dess att de uppnår vuxen ålder (ibid. s.183). FH 1 uttrycker att hon kan se poängen i grundtanken som finns i återföreningsprincipen:

Grundtanken tycker jag är bra, och att föräldrar ska få stöd och att barnet ska få stöd och att de sedan kan återförenas. Förhoppningsvis. Sedan har jag sett alldeles för många skräckexempel där man har provat, både med vår flicka, och med andra sedan tidigare som jag har sett genom åren där man har provat och föräldrarna har fått en ny chans och en ny chans och en ny chans. [---] Man bör nog tänka vem man gör det för – är det föräldrarna eller barnet? (FH 1)

Andersson och Bangura Arvidsson (2009, s.28-s.30) kommer i sin studie fram till att det förekommer formuleringar som påtalar att det i beslut gällande umgänge i vissa fall grundar sig i föräldrarnas rätt, snarare än barnens. Än en gång smyger sig alltså diskussionen in gällande resonemanget att barnens rätt till umgänge i praktiken kan användas för att tillgodose föräldrarnas rätt till umgänget (Heide Ottosen 2004, s.17). FH 2 ställer sig mer tveksam till hela fenomenet och påtalar att det från början finns starka orsaker till att barnet flyttats hemifrån och lyfter därefter fram att steget från att få relationen att fungera något så när mellan barnet och dess biologiska föräldrar till en återförening är stort. Hon menar att det är så stort att hon till och med ställer sig frågande till om det ens är möjligt i praktiken. Även B 2, som aldrig riktigt kände sig som en del i familjehemmet, påtalar att en återförening aldrig var tänkbart:

Jag visste att hem till mamma och pappa skulle jag aldrig komma mer. Och det hade jag inte velat heller. För de var, inte någon av de, kapabla att ta hand om ett barn. Så därmed var det ju således såklart bättre att få komma till fosterhemmet än att vara kvar, även om det hade varit bättre att få ha mer kontakt såklart.

Istället flyttades vårdnaden över från hennes biologiska föräldrar till familjehemmet. Förklaringen till att vårdnaden flyttades över berodde på praktiska skäl – då hennes mamma var svår att få tag på och hennes pappa, som sagt, satt i fängelse. B2 säger att hon inte visste om att vårdnaden hade flyttats över:

Nej, jag visste inte ens om det. [...] Det hela skedde utan min vetskap. Det var helt plötsligt en dag, för jag brukade ta med mig mina papper till pappa när jag åkte och hälsade på. Eller brukade, den gången jag åkte dit. Så jag tog med mig en bunt papper på pappas begäran, där han nederst bara skrev sin namnteckning. [...] Och sedan helt plötsligt så behövde han inte papperna längre. (B 2)

Vid diskussion rörande vårdnadsöverflytt gömmer sig familjehemssekreterarna bakom uttalandet att lagen säger sitt och att den säger att de måste övervägas vårdnadsöverflytt efter tre års placering i samma familj. FS 3 tar upp att det finns två olika anledningar till att en vårdnadsöverflytt blir aktuell:

Den ena är på grund av biologförälders uppenbara olämplighet. [...] Medan den andra är att man har bott i samma familjehem i tre år och man tänker att man ska bo kvar då. [...] Då kan föräldrarna vara hur kapabla som helst, det är inte det det handlar om, utan det handlar om att man skall stärka tryggheten att man får lov att bo kvar.

Vidare belyser hon den osäkerhet som placerade barn upplever:

För de är väldigt, väldigt, inte rättslösa, men de sitter löst. De sitter jättelöst. Biologföräldrar kan begära hem dem, familjehemsföräldrarna kan säga upp dem. Alltså det är... Det är ett bekymmer. Och vi kan flytta på dem. (FS 3)

Vidare framkommer det i uttalanden från familjehemssekreterarna att en vårdnadsöverflytt, i princip, endast skall bli aktuell om relationen mellan familjehemmet och de biologiska föräldrarna är så pass stark att barnets relation med de biologiska föräldrarna förväntas

fortlöpa även utan socialtjänstens inblandning. Erfarenheterna från FH 1 är i likhet med FH 2 att de fick kämpa i flera år för att få till stånd en vårdnadsöverflytt. När vårdnadsöverflyttningen sedan ägde rum upplevde FH 1 en stor skillnad på barnet och dess mående och beskriver det som en nystart för barnet. Gällande att kontakten skulle förlöpa efter vårdnadsöverflytten säger verkligheten för B 1 samt FH 1 och FH 2 något annat, då de påtalar att kontakten med de biologiska föräldrarna sakta ebbats ut när vårdnaden flyttas över. För B 1 såg det ut som såhär: ”I perioder har jag haft kontakt med min mamma, men sedan vårdnaden flyttades över har jag tagit bort kontakten helt”. Liknande resonemang förs av FH 2: ”Vårdnaden flyttades över efter många problem vid tolv-årsålder och därefter hade Malin kontakt i några år tills hon bröt frivilligt.” Det verkar således som att det även råder en diskurs kring familjehemssekreterarnas förhoppning vid att kontakten mellan de biologiska föräldrarna och barnen skall förlöpa även efter det att dem drar sig ur.

6.6 Reflektion kring varför socialtjänsten lägger stor vikt vid kontakt

Heide Ottosen (2004, s.22) tar upp att en bakomliggande faktor till att familjehemssekreterarna lägger så stor vikt vid det biologiska bandet kan härröra från att de färgats av den starka ideologiska och kulturella föreställning som finns gällande kärnfamilj. Det har resulterat i att det har skett en rekonstruktion gällande barnvälfärds diskursen där stort fokus läggs på fortsatt samarbete för att i slutändan kunna uppnå att kärnfamilj kvarstår (ibid. s.22). För att bringa ytterligare *en* möjlig förklaringsmodell till varför socialtjänsten fortfarande är eniga kring att kontakten skall upprätthållas, kan man ta hjälp av Berger och Luckmanns tresidiga modell med begrepp som externalisering, objektivisering samt internalisering (Wenneberg 2010, s.71). En externalisering har skett genom att den rådande normen är att kontakt är bra och att kärnfamilj är något eftersträvansbart. Vad som har framkommit genom såväl våra intervjuer med familjehemssekreterarna som i tidigare forskning är att diskursen rörande kontakt med biologisk förälder har blivit en diskurs som tas för givet inom socialkontorets väggar, det har därmed skett en objektivisering (ibid. s.71). Denna diskurs har sedan internaliserat och genomsyrar deras arbete (ibid. s.71). Det är först när man får ta del av andras, i vårt fall familjehemmen samt de före detta familjehemsplacerade barnens utsagor, som denna diskurs blir ifrågasatt.

7. Slutdiskussion

Syftet med uppsatsen var att undersöka vad tre olika parter – familjehem, familjehemssekreterare samt personer med erfarenhet av att växa upp i familjehem – uppfattar som familjehemsplacerade barns bästa vid kontakt med biologisk förälder samt deras respektive uppfattning kring återföreningsprincipen. I vårt insamlade material framgår att de olika parterna har olika uppfattningar gällande vad som är att betrakta som barnets bästa vid kontakt med biologiska föräldrar. De yrkesverksamma lägger större vikt och argumenterar för att en kontakt mellan barnet och dennes biologiska föräldrar skall upprätthållas, där de tillskriver föräldrarna en kompetens att de kan ta hand om sina barn.

Som framkommit tidigare i uppsatsen råder det en debatt gällande *rätten till barnen* eller *barnets bästa*. Det har även med stöd av tidigare forskning, samt till viss del av empirin, framkommit att det i realiteten förekommer att *barnets bästa* används som en täckmantel för att tillgodose föräldrarnas intressen, då det på förhand är bestämt att det bästa för barnet är att kontakt med biologiska föräldrar (jfr Heide Ottosen 2004, s.15). Det går således att se tendenser på att de yrkesverksamma vi samtalat med samt de yrkesverksamma i den tidigare forskning som presenterats verkar utifrån den juridiska diskursen. Ett exempel på detta är att föräldrar vid en tvist om såväl vårdnadsöverflytt som umgänge, får en fördel eftersom de tillskrivs en rättslig kompetens att kunna ta hand om sina barn (ibid. s.17). Den juridiska diskursen reproducerar med andra ord världen inom en på förhand bestämd förståelseram om vad som är att anse som rätt eller fel vilket resulterar i att de principiellt inte intresserar sig för andra aspekter (ibid. s.17). De yrkesverksamma lägger större vikt vid, och argumenterar för att en kontakt mellan barnet och dennes biologiska föräldrar skall upprätthållas där de har som mål, utifrån lagstöd, att barnet skall kunna flytta hem igen. Det har dock framgått av såväl familjehemssekreterarnas utsagor som av tidigare forskning att en återförening sällan sker i realiteten.

En aspekt som vi har tänkt och diskuterat kring är att de yrkesverksamma i större utsträckning har samma uppfattning om vad som är rätt och riktigt, där de som nämnt ovan argumenterar

och diskuterar utifrån en juridisk diskurs. Familjehemmen och de före detta familjehemsplacerade barnen däremot utgår från sina egna erfarenheter vid diskussion om vad som är att betrakta som barnets bästa. Det går således att se en stor skillnad på vad de olika parterna lägger in i begreppet barnets bästa. Men riktas fokus istället till tidigare forskning talar det för att kontakt är bra såvida det är förenligt med barnets bästa och kontakten sker på regelbunden basis utan några större komplikationer. De olika diskurserna lägger därmed olika innebörd på begreppet barnets bästa, där den juridiska och psykologiska förespråkar kontakt medan den vetenskapliga förespråkar kontakt med visst förbehåll (om det är bra för barnet och på barnets villkor). Detta är ett exempel på när de olika diskurserna ger olika tolkningar av samma ord, det vill säga en flytande signifikant (jfr Winther Jørgensen & Philips 2000, s.32). Som framkom i bland annat intervjun med FH 2 har det skett en diskursiv kamp mellan socialtjänsten och psykologen gällande vems tolkning som är ”den rätta och riktiga”, där de båda professionerna har stått på vars en sida om FH 2 och förespråkat två olika tillvägagångssätt gällande kontakt eller inte.

En annan intressant aspekt som framkommit i våra intervjuer är att de yrkesverksamma påtalar att de aktivt arbetar i samråd med familjehemmen för att kontakten mellan det placerade barnet och dennes biologiska föräldrar skall fortlöpa. Bilden av samma fenomen tyr sig dock annorlunda när fokus riktas till familjehemmen samt till de före detta familjehemsplacerade barnen – då samtliga upplever det som att de saknar/saknat både stöd och uppbackning från socialtjänsten. Familjehemssekreterarna uppger även att de lägger stor vikt vid barnets egna utsagor något som övriga respondenter motsäger. Liknande intressekonflikter genomsyrar samtliga av intervjuerna. Vår uppfattning är att de helt enkelt utgår från olika verklighetsuppfattningar där de ser samma situation ur olika perspektiv. Detta i sin tur leder till att begreppet barnets bästa tillskrivs olika innebörd beroende på vem som tillfrågas.

Ett tema som genomsyrar utsagorna från de före detta familjehemsplacerade barnen samt familjehemmen är att det finns ett missnöje från deras sida mot socialtjänsten. De uppger bland annat att de känner sig motarbetade, inte blir lyssnade till samt att de upplever det som att det finns ett allmänt oengagemang från socialtjänstens sida. Dessa faktorer har även

framkommit i tidigare forskning (Sanchirico och Jablonka 2000, s.192) där upplevelsen bland de tillfrågade var att de inte fick det stöd de efterfrågade.

I såväl svensk lag som svensk praxis tillskrivs de biologiska föräldrarna en rättslig kompetens, där de anses vara de personer som står sina barn närmast (Wenneberg 2010, s.64). Denna relation anses nästintill så självklar att den anses förutbestämd av naturen. Men det räcker med att studera andra kulturer för att denna typ av självklar verklighet kan ifrågasättas. I antropologiska studier av familjemönster i andra kulturer framkommer det att det finns andra sätt att utforma relationen mellan barn och förälder under uppväxten där det till och med framkommer att den viktigaste personen för barnen kan vara någon annan i dennes omgivning (ibid. s.64). Det räcker således att fokus riktas mot USA och Storbritannien för att inse att synen på det biologiska banden ter sig annorlunda (Barth 2005, s.37-39). Dessa tendenser tyder på att detta fenomen är socialt konstruerat i den bemärkelsen att det i existerar i ett social sammanhang, men inte i ett annat (Hacking 2000, s.61).

Barnets bästa är ett öppet och inte speciellt väldefinierat begrepp vilket resulterar i att många olika aspekter måste vägas in för att kunna göra en sådan bedömning. Till att börja med måste det tas en ställning kring vad som är gynnsamt respektive skadligt för barnet och för att göra detta måste personer i barnets omgivning höras. För att kunna göra en sådan bedömning måste rätten även ta till vetenskapliga diskurser gällande barns välfärd för att sedan utifrån denna expertis kunna göra en bedömning av vad som är sant och falsk och framförallt för att kunna bedöma vad som är barnets bästa (Heide Ottosen 2004, s.18-19). Men problematiken härrör i att det utöver de diskurser vi valt att titta på finns många fler olika diskurser som berör barns välfärd – den ekonomiska, den sociala, den pedagogiska, den psykologiska, den juridiska, medicinska etcetera – som i sin tur själva producerar olika versioner om verkligheten kring barnet och dennes situation (ibid. s.19).

Ett centralt tema i vår uppsats är diskussionen rörande psykologisk förälder eller biologisk förälder. Som gått att avläsa i vår studie är det det relationsorienterade synsättet som vunnit störst mark i Sverige, vilket leder till att de biologiska bandet är av stor vikt vid en placering utanför det egna hemmet. Det som vi har tagit fasta vid och som vi anser vara intressant är

vard barnen hamnar i diskussionen. Det framgår av såväl våra intervjupersoner som av tidigare forskning samt av svensk lag att barnets vilja skall ha en reell inverkan på beslut som rör dem. Men i och med den rådande synen att biologisk kontakt är så viktig, anser vi att barnets egna vilja *kan* komma i kläm. Vi håller med om att det är viktigt att barnet är medveten om sitt ursprung och att det är bra till en viss gräns att kontakten fortlöper. Dock ställer vi oss frågande till vems intresse som egentligen tillgodoses i situationer då barnet har blivit utnyttjat av sina biologiska föräldrar och ändå uppmanas att ha ett umgänge, trots att det är nödvändigt att en tredje part är närvarande vid dessa träffar och en framtida återförening inte är aktuell. Vår tro är att trygghet och en långsiktig lösning är av större vikt än det biologiska bandet för ett barns välmående. Därav förespråkar vi efter studiens gång det behovsorienterade synsättet, där familjehemmet *kan* inta rollen som en psykologisk förälder.

Vi är medvetna om att det inte går att dra alla över en kam och att det självklart finns olika nyanser som vi eventuellt har gått miste om. Men vår uppfattning är att det i alla lägen inte är de biologiska föräldrar som är det bästa för barnet.

Det har väckts många tankar under arbetets gång. Ett spår som skulle vara intressant att följa upp är om det kommer bli någon förändring för barnen i och med förändringarna inom svensk lagstiftning med syfte att stärka barnens rätt till att komma till tals. Det hade även varit intressant att gå in djupare i *varför* familjehemssekreterarna anser det vara det bästa för barnet att ha kontakt med biologiska föräldrarna samt *varför* målet med en placering i familjehem är återförening, när det sällan sker i realiteten.

8. Referenslista

- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011a). ”Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt” i Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Andersson, Gunvor. (1998) Föräldrakontakt och familjetillhörighet ur fosterbarns perspektiv. *Socialvetenskaplig tidskrift* nr 1
- Andersson, Gunvor. (1999). Children in permanent foster care in Sweden. *Child & Family Social Work*, 4(3), pp. 175-186.
- Andersson, Gunvor (2009). Foster children: a longitudinal study of placements and family relationships. *International Journal of Social Welfare*, 18(1), pp. 13-26
- Andersson, Gunvor & Bangura Arvidsson, Maria (2006) Umgänge till varje pris? *Socionomen*, nr 5, del 2, *Socionomens Forskningssupplement* nr 19, 5-17
- Andersson, Gunvor & Bangura Arvidsson, Maria (2006) På spaning efter betydelsen av umgängesstöd för barn, nr 6, *Socionomens forskningsupplement* nr 26
- Andersson, Gunvor och Swärd, Hans (2008). ”Etiska reflektioner” i Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans, Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red.) . *Forskningsmetodik för socialvetare*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur
- Aspers, Patrik (2011). Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtidigt. 2., [uppdaterade och utökade] uppl. Malmö: Liber
- Barnkonventionen [Elektronisk] <http://unicef.se/barnkonventionen> [Besökt 2013-04-08]
- Barth RP (1992). Child welfare services in the United States and in Sweden: Different assumptions, laws and outcomes. *Scandinavian Journal of Social Welfare* 1: 36–42
- Berger, Peter. L och Thomas, Luckmann (2007) *Kunskapssociologi*. Falun: ScandBook AB.
- Burr, Vivien (2003). *Social constructionism*. 2. ed. London: Routledge
- Bryman, Alan (2011). Samhällsvetenskapliga metoder. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Börjesson, Mats (2003). Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok. Lund: Studentlitteratur

- Ellingsen, Ingunn, Stephens, Paul & Størksen, Ingunn. 2012. Congruence and incongruence in the perception of 'family' among foster parents, birth parents and their adolescent (foster) children. *Child & Family Social Work*, 17(4), pp. 427-437
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2011). "Intervjuer" i Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Fanshel, David & Shinn, Eugene B. (1978). *Children in foster care: a longitudinal investigation*. New York: Columbia U.P.
- Foucault, Michel (1993). *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*. Stockholm: B. Östlings bokförl. Symposion
- Goldstein, Joseph, Freud, Anna & Solnit, Albert J. (1978). *Barnets rätt - eller rätten till barnet?*. Stockholm: Natur och kultur
- Hacking, Ian (2000). *Social konstruktion av vad?*. 1. uppl., 3. tr. Stockholm: Thales
- Heide Ottosen, Mai (2004). *Samvær til barnets bedste?: om regler og praksis på samværsområdet*. København: Socialforskningsinstituttet
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (2000). *The self we live by: narrative identity in a postmodern world*. New York: Oxford University Press
- Höjer, Ingrid (2001). *Fosterfamiljens inre liv*. Diss. Göteborg : Univ., 2001
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Enskede: TPB
- Martinell Barfoed, Elizabeth (2008). *Berättelser om adoption*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2008
- Mattsson, Titti (2006). *Barnet som subjekt och aktör: en rättslig studie om barn i familjehem*. Uppsala: Iustus
- May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- McWey, Lenore M, Acock, Alan & Porter, Breanne E. (2010). *The impact of continued contact with biological parents upon the mental health of children in foster care*. Elsevier Ltd
- Moyers, Sue, Farmer, Elaine & Lipscombe, Jo, (2006). Contact with Family Members and its Impact on Adolescents and Their Foster Placements. *British Journal of Social Work*, 36(4), pp. 541-559.

Perry, Alison & Rainey, Bernadette (2007) Supervised, supported and indirect contact orders: Research findings. *International Journal of Law, Policy and the family*, vol. 21, 21-47

Regeringens proposition 1979/80:1. *Om socialtjänsten* [Elektronisk]

Regeringens proposition 2012/13:10. *Stärkt skydd för barn och unga* [Elektronisk]

Sanchirico, Andrew, and Jablonka, Kary (2000). Keeping Foster Children Connected to Their Biological Parents: The Impact of Foster Parent Training and Support. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 17(3), pp. 185-203

Schiratzki, Johanna (2006). *Barnrättens grunder*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

SFS 1949:381. *Föräldrabalk*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2001:937 *Socialtjänstförordning*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Socialstyrelsen (2006) *Vårdnadsöverflyttningar för barn placerade i familjehem. Uppföljning av lagändring enligt proposition 2002/03:53. Stärkt skydd till barn i utsatta situationer*. [Elektronisk] http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9478/2006-109-27_200610927.pdf [Besökt 2013-03-22]

Socialstyrelsen (2011) *Familjerätt*. <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18689/2012-5-3.pdf> [Besökt 2013-04-10]

Socialstyrelsen (2012a) *Barn och unga -- insatser år 2011. Vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)*. [Elektronisk] <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18764/2012-6-42.pdf> [Besökt 2013-03-22]

Socialstyrelsen (2012b) *BARN OCH UNGA I FAMILJEHEM OCH HVB Handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter*. [Elektronisk] <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18923/2013-1-1.pdf>. [Besökt 2013-03-22]

Socialstyrelsen (2012c) *Vårdnad, boende och umgänge Handbok – stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt* [Elektronisk] <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18675/2012-4-8.pdf> [Besökt 2013-04-10]

SOU 2009:68 *Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU) Betänkande av Barnskyddsutredningen*. [Elektronisk] <http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/97/51/cbbe4527.pdf> . Stockholm: Regeringskansliets förvaltningsavdelning. [Besökt 2013-04-09]

Triseliotis, John, Borland, Moira & Hill, Malcolm (2000). *Delivering foster care*. London: British Agencies for Adoption and Fostering

Trost, Jan (2012). *Enkätboken*. 4., uppdaterade och utök. uppl. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Wenneberg, Søren Barlebo (2010). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. 2. uppl. Malmö: Liber

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Bilagor

Bilaga 1 – Informationsblad till de som intervjuats

Hej,

Vi heter Milje Wiik och Casper Krönlein och läser termin 6 på socialhögskolan i Lund. Under våren kommer vi att skriva vår C-uppsats som handlar om fosterbarn och deras kontakt med sina biologiska föräldrar under placeringsperioden. Syftet med vår studie är att undersöka hur olika aktörer – familjehemssekreterare, familjehemsföräldrar samt personer med erfarenhet av att växa upp i familjehem – ser på familjehemsplacerade barns möjlighet till kontakt med deras biologiska föräldrar samt att undersöka om barnens bästa efterlevs. Frågeställningar som vi vill få besvarat under uppsatsen gång är:

- Hur resonerar de olika parterna kring barnets bästa utifrån familjehemsplacerade barns kontakt med sina biologiska föräldrar?
- Hur ser kontakten ut mellan barn, familjehem samt biologiska föräldrar?
- I vilken utsträckning kommer barnen till tals gällande sin egen vilja att ha kontakt respektive inte ha kontakt med sina biologiska föräldrar?
- Vad kan det innebära för familjehemsplacerade barn att ha respektive inte ha kontakt med sina biologiska föräldrar?

Under intervjun kommer vi att beröra olika teman som består av *socialtjänst, kontakt med biologiska föräldrar* samt *barnets bästa*. Anledningen till att vi kontaktar just dig är för att vi är intresserade av att få höra dina tankar och erfarenheter gällande detta område. Intervjun beräknas ta cirka 1 timme och du får bestämma plats för intervjun. För att säkerställa dina rättigheter kommer vi under intervjun och vid behandling av dina uppgifter följa

Vetenskapsrådets etiska råd. En central punkt är *informationskravet* där du får ta del av såväl uppsatsens syfte som syftet med din medverkan samt att du blir informerad gällande att du har rätt att avbryta din medverkan. Den andra centrala punkten som vi kommer att utgå ifrån är *samttyckeskravet* som innebär att din medverkan är frivillig och att det är upp till dig om du vill avbryta din medverkan utan att detta medför negativa konsekvenser för din del. Den tredje aspekten är *konfidentialitetskravet* som innebär att vi säkerställer att allt material som

samlas in genom intervjun kommer att behandlas konfidentiellt i den bemärkelse att dina personuppgifter, yrkesbefattning, kommun etc kommer att avidentifieras samt förvaras så att obehöriga ej kan komma åt dem. Till sist kommer vi att utgå från *nyttjandekravet*, det vill säga att du tillförsäkras att allt insamlat material enbart kommer att användas för vår undersökning samt att allt material kommer att förstöras vid godkänd uppsats.

Vi ser fram emot att träffa dig och få ta del av dina tankar gällande familjehemsplacerade barn och deras kontakt med sina biologiska föräldrar.

Om du har några frågor är du mer än välkommen att höra av dig till oss.

Med Vänliga Hälsningar

Milje Wiik: 0768-797941, milje.wiik@gmail.com

Casper Krönlein: 0768-768508, casperkronlein84@gmail.com

Handledare: Maria Bangura Arvidsson
Maria.Bangura_Arvidsson@soch.lu.se
Tel nr: 046-2223065

Bilaga 2 – Intervjuguider till informanter

Intervjuguide	Socialtjänsten	Kontakt med biologiska föräldrar	Barnens bästa
<p>Socialtjänsten</p> <p>Bakgrundsinformation</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ålder • Antal år som yrkesverksam • Antal år som yrkesverksam inom detta fält • Kan du beskriva din egen arbetsroll? <p>BE OM EXEMPEL!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hur ser samarbetet/kontakten ut mellan er/familjehemmet/biologiska familjen? • Hur ser du på barns behov av kontakt med föräldrar? • Hur arbetar ni för att detta skall efterlevas? • Vilket stöd erbjuder ni familjehem? • Vad anser du vara en lyckad placering? • Hur sker kontakten mellan er och barnet? 	<ul style="list-style-type: none"> • Hur brukar kontakten se ut mellan familjehemsplacerade barn och deras biologiska föräldrar? • Hur ofta brukar familjehemsplacerade barn träffa sina biologiska föräldrar? • Vad är dina upplevelser kring att barnet har kontakt med sina biologiska föräldrar? • Vad kan det innebära för barnen att ha respektive inte ha kontakt med biologiska föräldrar? • Hur skulle du beskriva umgänget mellan biologiska föräldrar och barnen? • Hur resonerar du kring återföringsprincipen och vad är dina erfarenheter kring detta? • Vad är dina erfarenheter mellan umgänge med biologiska föräldrar och återförening? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vad definierar du som barnets bästa vid kontakt med biologiska föräldrar? • Hur stor vikt läggs vid barnets vilja och egna utsaga angående att ha respektive inte vilja ha kontakt med sina biologiska föräldrar?

Intervjuguide	Socialtjänsten	Kontakt med biologiska föräldrar	Barnens bästa
<p>Familjehem</p> <p>Bakgrundsinformation</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ålder • Vad jobbar du med? • Utbildning • Hur länge har ni varit familjehem? • Har ni någon placerad hos er nu? <p>GE EXEMPEL!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hur ser samarbetet/kontakten ut mellan er och socialtjänsten och biologiska familjen? • Vad är din erfarenhet gällande hur stor vikt socialtjänsten lägger kring barnets egna vilja och utsaga angående att ha kontakt respektive inte ha kontakt med biologiska föräldrar? • Vilket stöd har ni som familjehem fått av socialtjänsten för att kunna stötta barnet och barnets egna vilja gällande kontakt/inte kontakt med biologiska föräldrar? • Hur sker kontakten mellan socialtjänsten och barnet? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vad är din erfarenhet av kontakt mellan barnen och deras biologiska föräldrar? • Hur fungerar kontakten mellan er och de biologiska föräldrarna? • Kan du ge exempel på när det har fungerat/inte fungerat? • Vilka för och nackdelar ser du med kontakten? • Hur tror du att kontakt med biologiska föräldrar påverkar barnet? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vad definierar du som barnets bästa vid kontakt med biologiska föräldrar? • Hur stor vikt lägger ni som familjehem vid barnets vilja och egna utsaga angående att respektive inte ha kontakt med biologiska föräldrar? • Hur resonerar du kring återföringsprincipen och vad är dina erfarenheter kring detta? • Vad är din upplevelse gällande hur stor vikt som läggs vid barnets vilja och egna utsaga angående att ha respektive inte vilja ha kontakt med sina biologiska föräldrar?
<p>Före detta familjehemsplacerade barn</p> <p>Bakgrundsinformation</p> <p>Ålder?</p> <p>När och hur länge var du placerad?</p> <p>GE EXEMPEL!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hur upplevde du att kontakten mellan dig och socialtjänsten fungerade? • Hur mycket kontakt hade du med socialtjänsten? • Vad hade du för relation till din socialsekreterare? • Hur mycket träffade du din socialsekreterare? • Hur uppfattar du att ditt/dina familjehem och din socialsekreterare har samarbetat för att stötta dig utifrån dina önskemål gällande kontakt med din biologiska familj? 	<ul style="list-style-type: none"> • Hur mycket kontakt hade du med dina biologiska föräldrar? • Hur såg den kontakten i så fall ut? • Hur mycket behov hade du under din uppväxt av att ha kontakt med dina biologiska föräldrar? • Vilket behov tror du att familjehemsplacerade barn har av att ha kontakt med sina biologiska föräldrar? • På vilket sätt påverkade den kontakten eller den uteblivna kontakten dig? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vad är din upplevelse gällande hur stor vikt som läggs vid barnets vilja och egna utsaga angående att ha respektive inte vilja ha kontakt med sina biologiska föräldrar? • Vad definierar du som barnets bästa vid kontakt med biologiska föräldrar? • Vad är dina tankar kring återföringsprincipen, att strävan i största mån är att barnets ska tillbaka till sina biologiska föräldrar?